Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета а Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а орган

Кхаьра 7 август 1957 шу № 12 (2127) Мах 20 кеп.

Городашка а юрташка а чIоагIа раьза хинна тIаийцар советски адамаша наха чуIе цIеноw делга лакхадаккхара хьакъехь Коммунистически партеси Советски правительствоси бaь соцам.

СССР нах чубаха гIишлонаш хьалъяр дегIадоаладарах

ССКП Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи соцам

Iаьдал къахьегамхой карадолча социализман мехка халкъа бахар-лелара хьал тоадаь эйдар лоархIамерча декхарех цаI да. Коммунистически партени Советски паччахьалкхени халкъа хьал а ираз а щун вахар тоадарна еча уйла ярал лакхехьара декхар дац.

Вай мехка Iаьдал къахьегамхой бе дахачул тIехьагIа оттадаь декхар дар Советски паччахьалкхе экономически кхычар лоIамах хургйоацаш хилийтар, из ца дича Советски Iаьдал интервенташ тIагIертарах лораде а мохк социалистически ларда тIа баккха а йиш хургъяцар.

Еза индустри — мехка вахара кертерча лардий лард дегIайоалаярна ца хаддаш ленински генеральни никъ чакхбоахаш, паччахьа Россена йовзаш йоаца промышленностан отраслеш: тракторaш хьаяра, автомобилаш хьаяра, станокаш хьаяра, химически а авиационни а промышленность хьа а яь, мехкадьттан промышленность, Iаьржа металурги иштта кхыйола езача индустрен лоархIамера отраслеш тоаеш эрга а яьха, сийлахь-воккахача Ленина мехка электрификаци е аьнна васкеташ кхоачащеш Коммунистически партеси Советски паччахьалкхенои хьалхара пятилеткаш йолча шерашка а мамогга шердора нахчубаха гIишлонаш хьалъелга.

Керда индустриальни моттигаш хьахиларо гIалаши юрташи дукхалулга тIавигар. Мехка хьахилар керда йоккхий гIалаш — Магнитогорск, Комсомольск-на-Амуре, Караганда, Сталинск, Кировск, Балхаш. кхыйола бIаьш гIалаш а.

Нах чубаха гIишлонаш елга ца соцаш дIадахар Сийлахь-боккха Даьхен тIом болча халача шерашка а. Iалаьмате доккха зе дир нах бахача гIишлоний фондашта тIемои фашистски оккупацеси: 1.700-нел дукхагIа гIалаши юрташи йоахаяь хилар, 70 миллион гаргга квадратни метр нах баха моттигаш хIадакъяьй, 25 миллионал совгI саг вIалла а чубаха моттиг йоацаш бисар. ТIема халача хана хьал а дир юха метта а оттадир 50 миллион гаргга квадратни метр йола цIеноw.

Советски халкъо, фашистски мохк дIалацархой боха а баь тIом дIабаьнначул тIехьарча шерашка партени правительствани кулгалца СССР халкъа боахам юха меттаоттабарнеи дIахо дегIабоалабарнеи Iалаьмате боккха болх бир. Щаккха а ца даьча лоацча хана тIемах хинна хала хьал тоадар дир, из деш дерригача халкъан низаш тIадахийта дийзар. Дукхха дараш дир нах чубаха цIеноw хьалдарна а. ГIалашкара нах чубахара фонд юха меттаоттаярал совх тIом хилалехьа хиннaчул лоархIам болаш лакхъяьй.

Алхха 1946—1950 шш. юкъерча хана гIалашкеи болхлой юрташкеи хьал а даьд юха метта а оттадаьд 300 миллион гаргга юкъара квадратни метр йола нах баха цIеноw, из 1,5 совх я революци хилалехьа Россен гIалашка хиннача наха чубахача моттигел. Нах чубаха дукхха а цIеноw де доладеннад юрташка а. Цу хана чухь колхозникашеи юртарча интеллигенташеи хьалдаьд 5,7 миллион гаргга нах баха цIеноw.

Нах баха юкъара моттигаш гIалашкеи гIалай хьисапе юрташкеи Советски Iаьдал латтача шерашка 3,7 дукхатIа хиннай. Цу шерашка Москвеи, Ленинградеи, Киевеи, Горькеи мехка иштта кхыйолча гIалашкеи эзараш нах баха керда цIеноw даьд. Иштта Москве нах баха моттигаш 1956 шу долалуча хана 1926 шера хиннaчул 2-за дукхагIа яр. Алхха 1956 ш. Москве хьалъяьй 1.374 эзар квадратни метр нах баха моттигаш, хIаьта 1957 шера Москверча гIишлоштъераша тIайнщад 1 миллиони 800 эзари квадратни метр нах баха керда гIишлонаш хьал а яь нах чубаха дIалулга. Мехка кхыча гIалашка а лоархIам болаш лакхденнад нах чубаха цIеноw хилар. Горький яхача тIалачу 1926 шг. хиннaчунца нийсдича 1956 ш. нах чубаха цIеноw 4.2-за дукхагIа хиннад, Новосибирске — 6,5— зеи, Свердловске — 5,4.

ХIаьта а мехка промышленни гIишлонаш хьалъяр укх тIехьарча ханналца хьалха латтар нах чубаха гIишлонаш хьалъярал. Еза промышленность хьалъе езарца, хIаьта из дарца халкъа боахаман масса а йолча оагIонгахьара мамогга дегIабоалабар Iалашде дезаш дар, юртабоахаман производства чехка эйярца Iалашде дезаш дар советски халкъа культура а вахарлелара хьал а лакхделга, из дарна эшаш дар дукхха а рузкъа а ахча а. Из иштта хиларах нах чубаха цIеноw делга тIехьадусаш дар бахача наха уж эшарга хьажача.

Цунца цхьана къахьегамхой бахар эйдаларца, лораш дарба дари бахара эша хьалаши тоадаларца вай мехка шерагара шерага лакхлуш латт бераш дар, нах бовр чIоагIа кIезиглуш латт, нах дукхагIа хул. Мехка индустриализаци яра Iалаьмата йоккха планаш кхоачашъярцеи, промышленни керда моттигаш хьахаларцеи гIалашка баха нах укх тIехьарча 30 шера 3-за дукхагIа хиннаб.

Нах дукхагIа хилар чехка дегIадарои промышленность хьалха ювлаш дегIаярои, нах чубаха гIишлонаш ца хаддаш дукхагIа хулаш латташехь а, нах чубаха цIеноw хилара гIулакх хIанз а халача хьал тIа латташ да. Дукххача городашкареи, болхлой поселкашкареи, юрташкареи нах дика тоадаь цIеноw эшаш ба. ЛоархIам болаш дукха дезалаш хIанз а тищденнача цIеношка бахаш ба.

Баха нах цIеноwца Iалашбар во латтилга да гIишлонаш ярна юкъе хIанз а лоархIам болаш кхоачам боацараш долга. Цу гIулакха паччахьалкхено хьахийца ахча дукхача союзни республикашка, краяшка, областешка, гIалашка, районашка дIадахийтац; цIеноw нах чубаха дIадалара планаш кхоачашъяц. Рузкъан а къахьегама а ресурсаш дукххача моттигашка дIайоаржаю. Цхьан моттиге дукхха цIеноw хьа а ца деш дукхагIа йолча хана къаьст-къаьстача моттигашка, гIалан тайп-тайпарча доакъошка хьалду. Йолаш йолча гIалашка цIеноw деш касткаста дIадахарах пайда ца хулашехь нах баха дукха цIеноw доладеш дIадоах, из дарах цIеноw кIезиглу. Дукхача проекташ тIа нах баха районий планаши цIеной проекташи оттаеш ца дезаш дола совгIдараш хулийт, цох гIишлой мах, без а лу нах чубаха дIалуш долча цIеной дикал лох а лу. Дукххача промышленни предприятей а организацей а кулгалхоша, нах чубаха цIеноw хьалдара деррига гIулакх подрядни организацешта дIатIа а дилла, нах чубахача гIишлонаш шеръярна эшаш йола хIама, шоай хьалаха йишйоллашехь, йолчу совх хьалохаш бац.

Къаьст-къаьстача наха шоашта чубаха ду цIеноw хьалдар городашка а юрташка а мела лел. Дукххача моттигашка къахьегамхой депутатий исполкомаша, предприятей а учреждeней а кулгалхоша цIеноw дераштa юрташ тоаярна хиланза даргдоаца новкъостал дац, цIеноw дерий гIишлоний коллективаш вIаьшагIа тохац. Къаьст-къаьста цIеноw хьадар гIишлоний материалахи деталехи Iалашдеш дац. Партен а профсоюзай а организацеш дукхагI долча хьале чубаха къаст-къаьста хьадеча цIеношка хьажара юстара ювл.

Нах чубаха цIеноw хьалдар юрташка шоаш эшара тIехьадиса латт. Из да юрташка хьалдеча цIеной гIулакх вIаьш-тIехь ца даккхар а цун производственни — технически база мела хилар а. Ерригача колхозашка кIезга я цIеноw ду бригадаш, кIезга вIаьшагIа техай колхозий юкъара гIишлонаш ю организацеши предприятеши.

ЦIеноw хьалдар городашка а юрташка а тIехьа доах уж хьалду материалаш кхоачам боацаш хиларах. Промышленносте продукци еш хьакъестача хIамаехи моттигерча гIишлоний материалехи пайда эцалтах йола инициатива оттаяц цхьайолча республикански, краевой. областни, городской партийни а советски а органаша, промышленни предприятеша а строительни организацеша а. Iаьлаьмате чIоагIа кIезга пайда эц цIеноw деча промышленносте юха къесташ йолча отходех, — къаьстта металлургически а котельни а шлакех, ТЭЦ-й овкъарех, иштта мах кIезга бодача моттигерча эрз, ча санна йолча материалех: дегIайоалаяц кIир, фибролит, минеральни тха, кхы йола а моттигера гIишлоний материалаш ю производство.

Заводе кийчъю прогрессивни йола вIаьшах ехка конструкцеш гIишлонаш еча ухийталга мела лел, кхоачам боацаш гIишлонаш еча юкъе кхухь йоккхича блокай и йоккхича панелайи пенаш дотта конструкцеш, кирпишкех пенаш доттар, тIехьа дусаш да заводской стандартни цIеноw хьалдар.

ЦIенхоштта кхоачам боацар да дукххахахьа гIишлоний белхаш дикал во йолаш хилар: пенаш во доттар, столярни белхаш во дар, тIа:дача ардакхех ийнаш тохар, цIеноwкачухь ю санитарни — технически моттигиш башха йоацаш хьаяр, штукатура дэр, басараш хьакхар санна дола белхаш во ду.

Чубаха цIеной гIишлонаш хьалъяр уж эшаш хилара тIехьа юсаш хилар, хьалъяьча гIишлоший балхаш дикал кIезга йолаш хилар, гIишлонашка мах дукха бодаш хилар дукххача лоархIаме республикай, краяй, областий, городий, районий дукхача партийни, советски, профсоюзни, боахаман органаша е йоагIа терко ца еш хиларах.

Чубаха цIеноw дара гIулакх шердара, гIишлонаш хьалъяра ханаш кIезгъяра, царга дIабода мах кIезгах бахийтар масса йолча моттигашка Iалаьмате боккхача лоархIаме гIулакх да «халкъа гIишлоний методаца» оалаш цIи йоккхаш дола Горький яхача городерча промышленни предприятей къахьегамхоша доладаьр.

Горьковски областерча предприятей коллективаша чIоагIо яьй 1957—1960 шерашка цу тайпара кхы тIа 700 эзар квадратни метр лоархIам болаш чубаха цIеноw де, царха 1957-ча шера 85 эзар квадратни метр лоархIам болаш цIеноw хьалде, цох хул Горьковски областе паччахьалкхен планах де дезача цIеной 60 процент. Горькен, Сталинграда, Харькова, Воронежа, мехкарча кхыча городий а къахьегамхоша чубаха цIеноw хьалдарна хьалех пайда ца эцаш яда материалаш оборудовани, предприятешкара отходаш, гIишлони материалаш хьаяр вIаьшагI дехь.

Из ба социалистически лакхача кхетама хьокхам; из шоашта мамогга шоай оагIонгахьара хьаллаца декхарийла я партийни, советски, профсоюзни органаш. Цу белгалъяьна дикача инициативо йоакх къахьегамхой ма хулла чехках нах чубахача цIеной гIулакх йисте даккха гIерташ хилар.

ССКП ЦК-с а СССР Министрий Совета а лерхIаш да, дерригахалкъа лоархIам беш дола вай ханара нах чубаха гIишлонаш хьалъяра гIулакх партийни, советски, профсоюзни, боахаман органий, деррига советски халка кертера дарех цхьа декхар да. Советски Союза Коммунистически партен XX-ча съезда Директиваш тIа оттаяь йола ялхлагIча пятилетке нах чубаха гIишлонаш хьалъяра план кхоачаш яь ца Iеш тIех кхоачаш яь хила еза.

Партес а правительствос а цахаддаш шоашта могар ду ма хулла дукхах вай мехка нах чубаха гIишлонаш дегIаяхкийтарна йолчарел совх уж хьалдарна эша материалаш лаха.

Нах чубаха цIеноw хьалдарна хьожадаь паччахьалкхен капитальни вложенеш пхелагIча пятилетка нийсдича 1956—1960 шерашка 78 миллиард сом дукхах да, кхы а дукхах хургда из тIехьа тIадоагIача шерашка.

Нах чубаха гIишлонаш хьалъеча денгара—денга дукхах хулаш латтача финансай расходашта юкъе лоархIам боллаш дакъа лоацаргда 1957 шерал хьалхах наха ийьча паччахьалкхен займех доагIар юха дала сабар даро. ЯлхагIа пятилетка йисте йоаллаш юха дала дезаш дар 62 миллиард сом.

Хадданза тоалуш латтача къахьегамхой хьала Iоадеча ахчано таро хулийт къаьст-къаьсттача наха шоашта чубаха цIеноw хьалде. Из де новкъостал ду 1958 шера денз кхы ара хецаргйоацаш наха юкъе ара хецаш хинна паччахьалкхен заемаш соцаяро; цутIа гIолла духхьал 1958 шера къахьегамхошта тIадоагIа пайдаш лакхдергда 14,5 миллиард сом; хIаьта 1959 шера а тIехьа тIадоагIача шерашка а — уж пайдаш кхы дукхах хургда.

ХIанз юха оттаьча промышленноста а гIишлоний а управленес, экономически административни районий совнархозий организацес дика таро хулийтаргъя дIахо йодача хана нахчубахача гIишлоний дегIая; цар шера таронаш хьаел моттигашкарча де йиш йолчох пайда эца инициатива йолае, ледарло йоацаш чубаха гIишлонаш хьалъеча къахьегамхошка дакъа лацийта.

Экономически административни районашка гIолла йоахкача гIишлонашта кулгал деча организацес ведомствошта юкъера йовкъаш дIайоах, нах чубаха гIишлонаш хьалъеча гIишлоний организацеш, гIишлоний индустри чIоагIъе а цар специализаци е а таро хулийт. ССКП ЦК-с а СССР-а Министрий Совета а лерхIаш да, хIанз укх сахьата дIахо йодача хана нах чубаха гIишлонаш хьалъяр лакхде мел эша таронаш вIаьшагI теха я, укх касттарча хана нах чубаха фонд кхы тIа а дегIайоалае, укх юххерча 10—12 шера мехкачухь нах чубаха цIеноw ца тоъар дIадаккха.

ССКП Ценнтральни Комитетои СССР-а Министрий Советои соцам бу:

1. СССР-а Госплани, союзни республики Министрий Советаши, министерствоши декхарийла е наьха боахам дегIабарна йолча паччахьалкхен планех нах чу баха еча гIишлоний кхоачам белга гаргтарча 10—12 шера наха цIеношта кхоачамбоацараш дIадахийта.

2. Паччахьалкхен нах чу баха гIишлоний боарам 1956—1960 ш.ш. царчу нах дIачу ховшарца оттаде ерригa площадь 215 млн. квадратни метр хургйолаш ССКП XX — съезда Декреташа лаьрхIача 205 млн. квадратни метра духьал, цунца лаьрхIа: 1957 шера — 34 миллион квадратни метр, 1958 шера — 42 миллион квадратни метр, 1959 шера — 51 миллион квадратни метр 1960 шера — 60 миллион квадратни метр.

3. 1956—1960 ш.ш. нах чу баха гIишлоний боарам городашкеи, городашта тара йолча юрташкеи, МТС-еи, совхозашкеи. леспромхозашкеи лакхбе бахача наьха счетах а. паччахьалкхена кредитах а 84 миллион квадратни метр ерригача плошадах, хьалхагIа лоархIаш хиннача, 113 миллион квадратни метрага кхаччалца, цунца лаьрхIа: 1957 шера — 13 миллион квадратни метр, 1958 шера — 19 миллион квадратни метр, 1959—шера 29 миллион квадратни метр, 1960 шера — 41 миллион квадратни метр.

4. Чу баха цеIноw дара боарам шербелга колхозашка колхозни юрташкарча гIулакхерча наьхеи низаца 2,3 миллион цIеноех 1951—1955 ш.ш., 1956—1960 ш.ш. — 4 миллионата кхаччалца цIеноw, цунца лаьрхIа 1957 шера—750 эзар цIа, 1958 шера—800 эзар цIа, 1959 шера 850 эзар цIа, 1960 шера — 900 эзар цIа.

СССР-а Госплан, союзни республики Министрий Советашца цхьан декхарийла е шерра—шера хIара республике колхозникаштеи юртарча гIулакхерабараштеи чу баха деча цIеной боарам хургболаш.

5. Укх постановленен, 2-еи, 3-еи пункташ тIа яххача тайпара 1956—1960 ш.ш. оттаде союзни республикашка паччахьалкхен а шошоашта ю а гIишлонаш городашкеи, болхалой поселкашкеи, МТС, совхозашкеи, леспромхозашкеи укх боараме:

	Паччахьалкхен чубаха гIирсаш (ерригa майда млн. кв. метр)	Шо-шоашта ю гIишлонаш городашкеи, юрташкеи, МТС, совхозашкеи, леспромхозашкеи (млн. кв. м. ерригa а майда)
РСФСР	149,0	68,0
Украинская ССР	29,5	21,4
Белорусская ССР	3,9	3,1
Узбекская ССР	3,9	3,0
Казахская ССР	15,0	7,7
Грузинская ССР	2,1	1,9
Азербайджанская ССР	2,3	1,4
Литовская ССР	1,2	0,8
Молдавская ССР	0,8	0,7
Латвийская ССР	1,3	0,7
Киргизская ССР	1,2	1,1
Таджикская ССР	1,0	0,7
Армянская ССР	1,2	0,9
Туркменская ССР	1,3	1,1
Эстонская ССР	1,3	0,5

Союзни республикера Министрий Советаш декхарийла е ши бутт балалехьа совнархозаштеи, моттигашкарча къахьегамхой депутатий советий исполкомаштеи 1956—1960 ш.ш. наха чу баха цIеноw хьалдара задани яла, шийбоарамах нах чубаха гIирсаш къаьст-къаьстача йоккхача городашка дIахьожа бе а.

7. 1958 шера денз дIа городашка цIеноши культурно - бытовои, коммунальни гIишлонаши хьелъера заказчика декхараш подрядни хьалергъйолаш исполкомашта дIатIадахка. Цу гIишлонех проектно-изыскательни балхаш де деза вIашагIтехача йоккхагIъйолча проектни обл (край) исполкомийи, горисполкомийи) организацеша.

8. Союзни респубкикай Министрий Советаштеи Обл (край) исполкомаштеи дIатIадиллад 1957 ш. 1 декабрь хьатIа кхачалехьа цIеноши, культурно-бытовой а коммунальни а гIишлонаши планах йоагIача тайпара 1958—1960 ш.ш. йоккхагI йолча городашка дIаюха хьожаделга мукъача, моттигашка наха хьалдаь дагIа цIеноw дIа ца а доахаш, наха чу баха гIишлонаш хьалъе эшалга ха а ховш.

9. Город Горькерча а иштта кхыча городашкарча а промышленни предприятей а организацей а болхалошеи, гIулакхера барашеи шоай низаца чу баха масса а наха сихах цIеноw хьалдара болам, социалистически кхетамаца лаьрхIа раьза а болаш дIахо бахьа беза.

ГIишлонаш дегIа яхкара гIулакх промышленни, предприятейи организацени болхлошеи гIулакхера барашеи шоай низаца цIеноw хьалделга масса оагIорахьа хестаде наха чу баха цIеноw хьалдара болх лакх белга а, уж сихах йисте доахилга а.

10. Предприятешкарча а организацешкарча а болхалошеи гIулакхера барашеи къахьетамца дакъа а лоацаш кхоачаш еш йола нах чу баха гIишлонаш, хьалъелга де капитальни вложене планах гIишлони ассигноване счетах а кхы йолча средствай счетах а, предприятеши, боахама организацеши капитальни гIишлонашта паччахьалкхен планал совх капитальни болх хьаддача порядках дIаухийтача средствай счетах а, цунца лаьрхIа предприятай фондеи, директора (начальника) фондеи, ширпотреба фондеи счетах а Ерригача союза социалистически яхьах яьннача преме а иштта кхыча организацешеи, предприятешеи телача преме счетах а.

11. Предприятейи организацейи кулгалхошта бокъо ле: планови наха чубаха гIишлонаш хьалярнеи капитальни балхий планах доацаш предприятайи боахама организацей и доалахьара оттаьча порядках гIишлонаш халкъярнеи хьахийца средстваш вIашагIтоха; 1957—1960 шерашка наха чубаха гIишлонаш хьалъярга предприятейи, директореи, ширпотребеи фондех а. цул совх социалистически яхь, кхоачашъярах а кхыча предприятештеи организацештеи телаш йолча премех а 70% средстваш дIаахийта; 1958-ча шера денз предприятейи директореи фондашка хьалхарчеи шоллагIчеи кхоалагIчеи кварталай балансаштIара 60% отчислени е, лелаш йолча положенега хьажжа.

12. Министерствоштеи, ведомстваштеи, экономически административни халкъа боахама Советаштеи бокъо ле шоай доалахьарча промышленни предприятештеи боахама организацештеи наха чубаха цIеноw хьалдарна предприятейи директорийи фондашка отчислять даьча ахчал совх 30 процентага ахча кхаччалца предприятей планал совх баьннача пайдах дIаахийта.

13. № 492 йолаш 18-ча апрела 1956-шера СССР-а Министрий Совета соцама 3-гIча параграфа яхача бесса цхьана, кхыча предприятещцеи организацещцеи йоагIача бокъонах, наха чубаха цIеноw планал совх кхыча средствaех хьалдара бокъо масса организацешта ле.

14. Промышленни предприятештеи боахама организацештеи бокъо ле, предприятей болхлойи гIулакхера бараши дакъа а лоацаш, капитальни балхий планал совх хьалъеча гIишлонашта хьахийцача средствaех, 25 процент наха чубаха еча гIишлоний смета средстваш а йолаш, гIишлонаш йистеяларна эша средстваш ший ханнахьа Iалащ а яь, наха чубаха цIеноw хьалде доладе. Предприятайи боахама организацейи кулгалхоша капитальни гIишлонаш хьалъяра организацей оборотни средстваш ахийтари гIишлонаш хьалъярга дIадаха ахча арахийцача продукцен себестоимастаца юхаметтаоттаде гIертари дIадаккха деза.

15. Оттаде деза предприятешеи боахама организацешеи болхлошеи гIулакхерачари къахьегама дакъа а лоацаш деш долча цIеноw сметаш планови накопленеш йоацаш хила езалга, хIаьта смета тIара наклодной расходаш йолча нормаел лохагI хила а еза.

16. Декхарийла е союзни республикай ЦК-и, партен крайкомаши, обкомаши, горкомаши, союзнии автономнии республикай Министрий Советаши, министерстваши, крайисполкомаши, облисполкомаши, горисполкомаши предприятешеи боахама организацешеи болхлошеи гIулакхера барашеи къахьегама дакъа а лоацаш наха чубаха гIишлонаш хьалъяр шердарна мамогга гIо де декхарийла е.

17. КIезига этажаш йола цIеноw хьалдарна индустриализаци ярнеи цу цIеной маьхаш лохдарнеи ма-могга беррига мехка вIашагIдехка кIезига этажаш йола цIеноw хьадар лакхде а 1960-гIа шу тIакхоачаш уж стандартни вIашагIдехка цIеноw арахецар 20 миллион квадратни метрага кхаччалца лакхде а, моттигашкарча материалах пенаш долча цIеной деталей комплекташ 10 миллион квадратни метр лоархIам болаш цIеноw хьалдарна тоъал арахецар а вIаштIехьа даккха деза.

1958—1961 шерашка стандартни цIеноши деталаши арахецар объем ерраl оттае:

(Млн. кв. метр цIеноw е лоархIам болаш)

	1958 ш.	1959 ш.	1960 ш.	1961 ш.
Стандартни цIеноw царна юкъе:	5,5	10	15	20
Паччахьалкхен гIишлонаш хьалъярна	2	2	2	2
цIеноw дечарна дохка	3,5	8	13	18
Моттигашкарча материалах пенаш дола деталаш царна юкъе	4	6	8	10
ЦIеноw хьалдечарна дохка	2	3	3	4
Колхозий гIишлонаш хьалъярна	2	3	5	6

РСФСР-еи, УССР-еи, БССР-еи, Казахски ССР-еи Министрий Советаши, партен крайкомаши, обкомаши, совнархозаши, крайи областийи исполкомаши вIашагIдехка цIеноw кийчдеча моттигашка, стандартни цIеноw арахецара объем йизза кхоачашъе декхарийла я.

18. Де дезаш лархIа:

а) 1960 шера пений материалаш 61 миллиард кирпишката кхачийтар, йоккха пений блокаш кийчъяр 1956 шераца нийсдича 15-за, эффективнийи пенашта арахьареи кирпишк 3-за, Iалама кхера 2,6-за, цхарала бетона блокаш 3,5 миллиардага кхаччалца кийчъяр лакхдеш; б) 1960 шера: асбошифер 3300 миллион лист, кIаьдача тховна материал 806 миллион квадратни метр, цементахи топпарахи ю тховна тIа юла кирпишк 1094 миллион кийчъяр;

в) 1960 шера гипсовой екъа штукартурка 106 миллион квадратни метр кийчъяр; цхьан метте дукха вахара гIишлонаш хьалъеча районашка йовкъий йоккха железобетонни панелаш кийчъяр; г) хьалдаь цIеноw дика тоадара а, цIеноw тоаду балхаш индустриальни халийта а 1960 шера тайп-тайпара минолеум (глифталевой, полихлорвиниловой, хьамча, пергалиновой, хIаьта нипорлинолеум) 36,5 миллион квадратни метр, хIаьта штукатурка меттел пенашта детта каьхат 200 миллион лист кийчъяр.

ВIаштIехьадаккха уйна плиткаш синтетически кхыдолчеи бедалах кийчдар, хIаьта ов доацача уйна мастекаш кийчъяр.

ЛоархIаме лакхдаккха дика лакабасараш кийчдар, вахареи культурни боахамеи гIишлонаш хьалъяра тоъал хургдолаш, цунца лаьрхIа кийчдар: титановой белилаш (кIай басар), хица кийчду эмульсионни эмалаш, дахчан уйна хьекха эмалевой басар, паркетни уйна хьекха хий ловш дола бос боаца лакаш, хIаьта басар хьекха асбоцементни листаши цIеношта чухьа етта пластмассовой плиткаши.

б) лакхадаккха 1960 шера 1956 шераца нийсдича ваннаш, кулгашдулиргаш, унитазаш, радиатфаш кийчъяр 2-за дукхагI, цIеноw дIоахду яьш. водопроводни канализационни трубаш кийчъяра 1,8-за.

СССР Госплана декхарийла е цхьан бетта союзни республикай Министрий Советацеи СССР Госстройцеи дагаьнна СССР Министрий Совете лакхе йийца материалаши кхыйола хIамаши кийчъяра мероприятеш дIачуяла.

19. Совнархозаши къахьегамхой депутатий моттигера Советаши декхарийла е вIашагIйохка аьшкбетонни конструкцеши, йоккхий блокаши, йоккхий панелаши керомзитеи термозитеи цхарала битонеи кхыйола материалаши кийчъю предприятеш хьалъяра хадданза гIо де.

СССР Госстройна тIадилла шин бетта промышленни оборудовани кийчъяра, аводашка кийчъьеча йоккхача панелех цIеноw 1958—1960 шерашка хьалдер вIаьштIехьдаккхара предложенеш СССР Министрий Совете дIачуяла.

20. Йоккхача панелий цIен йовкъех пайда эцарах «Главмосстрой» Iомаяь говзалаш шерра дIайоаржаяра духьа СССР Госстрой-на тIадилла шин бетта уж панелаш кийчъяреи хIаьта уж кийчъеча завода езаш йола промышленни оборудовани хIара экономически районе кийчъяреи предложенеш СССР Министрий Совете дIачуяла.

21. Совнархозашта, министерствошта къахьегамхой депутатай Советий моттигерча исполкомашта бокъо ле шоай карарча предприятех планал совх вахареи культурни — боахамеи гIишлонаш хьалъяра эшаш йола материалаши, деталаши, оборудовании кхыйола хIамаши кийчъяра пайда эца.

ЧIоагIде моттигерча инициативах планал совх кийчъяь материалаши, деталаши, оборудовании эггара хьалха шоай экономически районе вахареи, культурни-боахамеи, коммунальнии гIишлонаш хьалъеча пайда эцар.

Совнархозашта, Министерствошта, къахьегамхой депутатий Советий моттигерча исполкомашта могаде материалащцеи, деталещцеи, оборудованецеи кхыйолча цIеноw деча эшаш йолча хIамащцеи вIаьши гIо дир.

22. Оттаде, хьу тIехдукха йолча районашка дахчан (хьун) цIеноw делга.

23. Декхарийла е союзни республикай компартей ЦК, Министрий Советаш, партен обкомаш, горкомаш, совнархозаш, министерствош, обл(край) исполкомаш. горисполкомаш шоай ахчахи паччахьалкхен кредитахи цIеноw хьалдеча болхлоштеи гIулакхебараштеи гIо де, 1958 шера денз заемашта кульгъяздар дIадаккхара лакхлуш латта наьха бюджета теркам а беш.

Индивидуальни цIеноw хьалдар вIаштехьадаккхара бехктокхам цу организацай кулгалхошта дIатIабилла. Наькъаш, инженерни коммуникацеш, электротока аьшкасаьргаш индивидуальни цIеноw хьадаьча ехкача юртий территорен тIа дахкар гIирсхой болх беча предприятеша а организацеша а шоай счетах кхоачащде декхарайла е, цу балхашта юкъе уж гIирсхой а боалабеш.

Совнархозашта, обл(край) исполкомашта, горисполкомашта бокъо ле нагахьа санна цIеноw хьалдеча юрташка тайп-тайпарча предприятешка. учрежденешка болх беш гIирсхой хуле, наькъаш, инженерни коммуникацеш хьалъяра дода ахча цу организацей юкъара холийта.

Обл(край) исполкомашта, горисполкомашта могаде индивидуальни гIишлонаш хьалъяра предприятештеи организацештеи луш дола лаьттана доакъош къаьст-къаьстача юртий хьисапе 3—5 шера цIеноw хьалдаь дарлолаш хьожадар.

24. Предприятешта, организацешта, къахьегамхой депутатий моттигерча Советашта могаде индивидуальни гIирсхой низех типовой проектех дуккха фусамаш йола цIеноw хьалдар бокъо яла, цхьан фусама да цхьа дезал-тIирсхо а волаш.

СССР финансай Министерствона бокъо ле дукха фусамаш йолаш цIеноw деча наха индивидуальни гIишлонаш хьалъярна кредитовани хьалех ссудаш дала.

Союзни республикай Министрий Советаша индивидуальни гIишлонаш хьалъяра положени тIа, вахара — тIишлой коллективай балха хувцамаш де деза.

25 августа 1948 ш. № 3211 йолаш араяьннача СССР Министрий Совета постановленен 1 п. тIатохаш оттаде. цIеноw дергдолча лаьттана доакъош предприятештеи организацештеи къоастадар, тIехьагIа къаьст-къаьстача цу организацешка болх беча гIирсхошта дIачIоагI а деш.

Обл(край) исполкомаша, горисполкомаша типовой проектех къоастае еза моттига, вахара, климата хьалаш, хIаьта материалаш хилар-цахилар теркал а даь. Арахеца дукххача тиражах проекташ, гIирсхошта рекомендацеш — хьехамаш.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа хьажа).

СССР нах чубаха гIишлонаш хьалъяр дегIадоаладарах

ССКП Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи соцам

(ДIахододар).

Совнархозаш, министерствош, обл(край) — исполкомаш, горисполкомаш, хIаьта предприятейи организацейи кулгалхой декхарийлабе индивидуальни гIирсхой цIенош хьалдеча материалех, деталех, санитарни технически оборудованех кхы эшашача хIемаех Iалашбара, хIаьта царна транспортаца гIо дара, оттабаь мах а боаккхаш.

Союзни республикай Министрий Советаш декхарийла е лоархIаме гIишлонаш хьалъю материалаш хьаяхар а уж кийчъяр а. хIаьта промышленностен отходех гIишлонаш хьалъю материалаш кийчъяр а Iалащде, цу гIулакха юкъе дукхатI моттигерча промышленностеи промкооперацеи предприятеш а йоалаеш.

26. Къахьегамхой боахама хьалаш тоадара йоакхо яр профессиональни союзий лоархIаме гIулакх хилар теркал а дань, ВЦСПС, центральни а моттига а профессиональни союзий комитеташта тIадилла, вахара гIишлонаш хьалъяра паччахьалкхен план кхоачашъяра юкъарлен контроль чIоагIъяр;

болхлоши гIулакхебараши къахьегамца дакъа а лоацаш предприятей ахчах вахара гIишлонаш хьалъяр дегIайоалаяра ма-могга гIо де;

вIаштIехьадаккха, гIирсхой коллективаша ханнахьа гIишлонаш хьалъяра план кхоачашъяра а, шланал совх материалаш, деталаш кхыйола цIеношта эша хIамаш кийчъяра а социалистически яхь лацар;

къаьстта терко е индивидуальни гIирсхошта, къахьегамхой депутатий моттигерча Советаша эшаш дола материальнии техническии гIо дара.

27. Колхозашка нах чубаха цIенош хьалдар сихделга соцам боллаш леладе декхарийла йойла компартен ЦК-ш, союзни республикай министрий советаш, партен крайкомаш, обкомаш, райкомаш; обл(край) исполкомаш.

Хиланза даргдоацаш лоархIалла колхозий а колхозашта юкъера а предприятеш шеръелга, моттигашкара гIишлонаш хьалъю материалаш хьаяхар а хьаяр а, конструкцеш а деталаш а хьадар. Колхозашка массанахьа вIаьшагI доллалда колхозий гIишлонаш еча бригадий а колхозашта юкъерча гIишлоний организацей а низашца нах чубаха цIенош хьалдар.

Совнархозаш а обл(край) исполкомаш а декхарийла йойла мамогга колхозашта уж лакхе йийца предприятеши организацеши хиланза яргйоацача оборудованеца в запчастешца а Iалашъе.

28. СССР-а Госплан декхарийла йойла 1958—1960 шерашка йеррача рынке кертера гIишлоний материалаш укх боарамах лоаттае:

	Бустама лерхIам	1953 ш.	1959 ш.	1960 ш.
Цемент	млн. т.	2,7	3,5	5,0
Хьу (герга хьу лерхIаш)	млн. кбм.	14,0	16,5	19,7
Кизга	млн. кв. м	52,5	54,0	58,0
Шифер	млн. Iаькъаш	1.000	1125	1350
руберейд, толь и кх. а	млн. кв. м	210	220	300

СССР-а маьхаш деча министерствос болхлошкеи гIулакхе барашкеи шоашта чубаха цIенош де цар балхаш деча предприятешка, организацешка, учрежденешка гIолла дохкалда хьадаькийча цIенош, гIишлонаш ю материалаш, хьаяькийча гIишлоний оатхалаш, деталаш.

Центрсоюза хьеалла еза моттигерча а кооперативни а промышленносто хьаеш йола гIишлоний конструкцеш, деталаш, столярни оатхалаш, пений материалаш, кIир, алебастр, кхыйола бувзамаш бу материалаш колхозашка йохкаргйола районашта юкъера магазинаш.

29. 1958-ча шера денз городашка а юрташка нах чубаха а хьалдеча цIеношка цхьа дезал бахарг бола дарегIа а дика а квартираш хила еза. Нах чубаха цIенош типови проектех хьалде деза:

СССР-а Госстройна тIадуллалда нах чубахача а граждански а гIишлоний кердача дарагIех типови проекташка хьежжа цу гIишлоний проектай керда нормаш увтаелга, царца цар чухьарча лакхалий нормаш а увттаеш.

30. Къахьегамхой депутатий моттигера Советаш а Совнархозаш а декхарийла йойла технико экономически лоархIамашка хьежжа паччахьалкхен планах хьалду нах чубаха цIенош диках йолча тайпара этажий дукхал йолаш делга, городаш хьалъеча кертера а 4—5 этаж лакхал долаш, хIаьта йоккха йоацача городашкеи поселкашкеи 2—3 этаж лакхал долаш;

Шерра дегIа йоалайойла гIишлоний аьшка бетона деталаш, пений панелаш, тхов къувла панелаш хьаю производство, гIишлонаш еча шерра юкъе йоалайойла пений йоаккха блокаш: цIеношта чухь екха йоаккхий йовкъаш, шийтех яь наIараш, вIаьшагIа дохкача корий переплеташ, кхыйола конструкцеш а деталаш а;

ВIаьштIехьа доккхалда мел эшаш йола кIезгача габарита мебель а, керда еча квартирашка ноанал деча чухь эша оборудовани а елга.

31. Городашка нах чубаха цIенош хьалдеча дохийтача ахчан планаш увттаеча хана, уж цIенош хьалдеча городе цIеной цхьан квадратни метрага юккъера бода мах лаьрхIа увттае еза.

Союзни республикай а промышленни а городашка уж цIенош деча дохийтача ахчан планаш увттаелга дIадоладолда 1959 шера I-ча январе денз.

Союзни республикай министрий Советаша, горисполкомаша дакъа а лоацаш, СССР Госстройца дага а йоалаш, 1958-ча шера 1 июль тIакхоачалехь хIара городе цIеной I квадратни метрах бода мах оттаболба.

1959-ча 1-ча январе денз нах чубаха еча гIишлоний планаш увттаелга а, цар учет нах чубахача а пайда эцаш йолча а цIеной цхьа квадратни метрацеи квартирай дукхалцеи лоархIаш хила деза.

32. 1958-ча шера цIенош хьалдеча районерча прейскурантни маьхах лаьрхIа цхьан квадратни метрах йолча расчетай порядок оттае еза нахчубахача цIеношта заказ дераштеи уж хьалдераштеи юкъе.

1958-ча шера 1 июль кхачалехь раьза а йолаш союзни республикай министрий Советаш декхарийла йойла къаьст-къаьстача районашка тайп-тайпара долча цIеной цхьан квадратни метрах доагIа прейскурантий маьхаш увттаде.

СССР-а Госстрой а СССР а финансай министерство а декхарийла йойла нах чубаха деча цIеной йисте даьннача балхех лучун порядок цу балхий дикал а гIишлонаш чеххах яь яхара декхар лакхах эйдеш оттаделга.

33. Халкъа боахаман управленен территориальни подрядни гIишлоний управленен а къахьегамхой депутатий меттигашкарча Советий а керттера декхар лоархIалда чубаха цIенош кийчдаь дIадалара паччахьалкхен план кхоачашъелга.

ГIишлоний-монтажни балхий план кхоачашъярах луш дола премеш чубахара площадий план кхоачашъяьча организацешта мара лургдоацаш порядок оттайойла.

ГIалашка а болхалой поселкашка а чубахара гIишлонаш яра гIулакх тоадара а, царна хьсгаш дола къа аттах дара а мах лохбара а гIишлоний тресташ а управленеш а, иштта гIишлоний индустрен предприятеш а цхьан тайпе ерзаелга а уж чIоагIъелга а могадолда, шу чакхдаллалца чубаха цIенош планаца дIаюха а декъаргдолаш болх дIаоттаболба.

34. ЧуIача гIишлений а гIишлений материалий а дикал хоадам боллаш тоае декхарийла йойла союзни республикай компартей ЦК-ш, Министрий Советаш, партен крайкомаш, обкомаш, горкомаш, Совнархозаш, министерстваш, обл(край) исполкомаш, горисполкомаш, гIишлоний а, предприятей а, проекти организацей кулгалхойи, инженерно-технически болхлойи.

Союзни республикай Министрий Советаш а, совнархозаш а, къахьегамхой депутатий краевойи, областнойи гIалейи исполкомаш а, декхарийла йойла 1958-ча шера 1-гIа январь тIакхачале гIишлоний а гIишлоний материалий а дикал тоярна да дезар дарна мероприятеш увттае.

35. Союзни республикай Министрий Советаш а, Совнархозаш а, обл(край) исполкомаш а, горисполкомаш а декхарийла йойла 1958-ча шера областий централшка а йоккхийча гIалашка а, гаргарча 3—5 шера паччахьалкхен а, индивидуальни а, колхозни а чуIеш дола цIенош дара гIулакха благоустройствацеи, планировочнии, конструктивни дикалла гойтам лургболаш дола наха чубаха цIенош кердача экономични типови проекташца де.

36. Республикански а, краевой а, областной а гIалий а партийнии, советскии, профсоюзнии организацешта могадолда республикашта а, экономически административни районашта а гIалашта а, предприятешта а, гIишлоний организацешта а юкъе гIишлонаш ярна, цар мах а дикал а тоъарна увттаяь планаш сихах кхоачашъярна социалистически яхь йоаржае.

СССР-а Министрий Советеи, союзни республикай Министрий Советийи ВЦСПС-и чубахара гIишлонаш еча социалистически яхье теннараш та дIа-юха тела цIе байракхаш а, хIаьта хьалхареи, шоллагIеи, кхоалагIеи ахчан совгIаташ а чIоагIдолда.

ВЦСПС-на тIадуллалда СССР-а Госстрахца, СССР-а финансий Министерствоца а цхьана союзни республикай Министрий Советаца дага баьле чуIеча гIишленаш еча дIахьош йолча социалистически яхьах йола Положени оттае а, дIа-юха телаш йолча байракхийи ахчан совгIатийи боарам оттабе.

* *
*

ССКП Центральни Комитет а, СССР-а Министрий Совет а тешаш я партийнийи Советскии, профсоюзнии, комсомольскии организацеша гIишлонхой дуккхача армеца предприятей а учрежденей а коллективашца цхьана чубаха цIенош дарна йолаш мел йола таронаш гучаяхарна шоай мел бола низ тIабохийтарг хиларах, хIаьта чIоагIа маIан дола, вай мехка чуIа цIенош ца тоъалга гаргарча шерашка дIадоаккхарг дола декхар кхоачашдерг хиларах.

ССКП ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

ССР СОЮЗА МИНИСТРИЙ СОВЕТ

31-ча июле 1957 ш.

Цхьан яь коммюнике

Цун Возале Мухьаммед Захир шах-Афганистана паччахь цун Возалас К. Е. Ворошиловс — СССР-а Лакхерча Совета Президиума Председателас хьоашал вийха 17 июле 1957 шера 25 саратана 1336 шера цIенача уйлаца СССР-е вера.

Цун Возале Афганистана паччахь накъа воахаш вар Афганистана Премьер-Министра шоллагIа заместитель а Кыча Мехкашцарча ГIулкхий Министр а вола Цун Паччахьан Лакхале Сардар Мухьаммед Наим, хьалха денз Советски Союза Кхыча Мехкашцарча ГIулакхий Министро А. А. Громыкос хьоашал хьийха хиларца.

Москве доттагIалца яккхача хана Цун Возале Афганистана паччахьан Цун Возале К. Е. Ворошиловца а кхыболча Советски Союза Правительствон кулгалхошца а къамаьлаш хилар.

Къамаьлаш дIаихар Советски Союзаи Афганистанаи доттагIаленнеи дикача лоалахойи гIулакхех йолча доттагIаленеи бакъдолчунеи атмосфераца.

Цун Возале Советски Социалистически Республикай Союза Лакхерча Совета Президиума Председателеи Цун Возале Афганистана паччахьеи къамаьлаш дир шинна мехка юкъарлен гIулакхех.

Цун Возале СССР Лакхерча Совета Президиума Председатела, Цун Возале Афганистана паччахьа шинна мехка политика кхетар гучадаьккхар, шоай мехкаш дегIакхувларна а хозъярна а Правительствош тIакхуш хилар бакъдир, хIаьта шинна мехка халкъашта дерригача дунен тIа машареи кхерамзеи чIоагIбар дезаш хилар чIоагIа могадир.

Цун Возале Афганистана паччахьа машари мохк дегIабоалабараи тIакхувш хилар керттера долаш йолча Афганистана нейтральни политиках кхетора къамаьл дир.

Дерригача дунен тIарча машара лард масса халкъаштеи дунен къамаштеи юкъера доттагIал чIоагIдир хиларах цхьа барт хилар ОагIоний.

Цун Возале СССР Лакхерча Совета Президиума Председатела, Цун Возале Афганистана паччахьа бакъдир халкъий юкъара къахьегар, дунен халкъаштеи къамаштеи вIашиюкъара гIо кхы дIахо а ешаш хилар.

Цар цIаькха а бакъдир дунен халкъаш машаре цхьандахара принцип ВIаьшагIкхийттача Къамий Огранизацен Устава принцип мо хилар.

Адамаша еррига шоай рузкъанеи хьаькъалеи таронаш дунен тIа халкъашта юкъера гIулакхаш увзаденна хиларахеи дукха адамаш хIалакду герз хиларахеи бола кхерам дIабаккхара хьожае езилга шоашта дезаш хилар гучадаьккхар цар.

Цар бакъдир Iилманеи техническии говзалех машара лоархIамаша пайда эцара, дунен халкъий вахара дикагI дола рузкъанеи иразеи долча хьалашта пайда эцара тIакхувш хилар.

Советски Союзаи Афганистанаи юкъера массаза хинна доттагIален, дикача лоалахой политикас бIаргадайтача дикача гIулакхий теркам баь, ОагIонаша доттагIален гIулакхаш дIаходахьа безам хилар хайтар, кхы дIахо уж гIулакхаш дегIакхувлараи чIоагIдараи тIакхувш мехкаш хургхилар эйдир, хIаьта цо халкъий юкъара къахьегар, вIаьшюкъара гIо дегIадоаладар а дунен тIа машареи кхерамзеи Iалашъергхилар а белгалдаьккхар.

Цун Возале Афганистана паччахьа хьоашал вийхар Цун Возале СССР Лакхерча Совета президиума Председатель Афганистане цIенача уйлан визите.

Из доттагIален хьоашал вехар тIаийцар.

СССР Кхыча Мехкашцарча ГIулакхий Министр вола цун Лакхале А. А. Громыко Афганистана Кхыча Мехкашцарча ГIулакхий Министра хьийхар СССР Лакхерча Совета Президиума Председатель Афганистане воагIача хана из накъа ваха.

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхерча Совета Президиума Председатель
К. Е. ВОРОШИЛОВ

Афганистана паччахь МУХЬАММЕД ЗАХИР ШАХ

Москва. 30 июле 1957 шера (7 асада 1336 шера).

Безамера тIаэцар

СССР-а Лакхерча Совета Президиума Председатела нов. Ворошиловс Кремлевски йоккхача дворецe 30 июле сарахь Цун Возале Афганистана паччахьа Мухьаммед Захир шаха сийна нах тIаийцар.

Цига Афгански паччахьалкхен кертерчунца бар из накъавоаккхаш бола Премьер-министра заместитель а кхыча мехкашцарча гIулакхий Министр а вола цун Возале Сардар Мухаммед Наим, лоаман гIулакхий а промышленностан а Министр Мухаммед Юсуф, унагIцIено лораяра министра декхараш кхоачашдеш вола Абдул Захир, портфель йоаца министр Мирза Мухаммед Яфтали. СССР-ера Афганистана посол Абдул Хаким МИД департамента юкъарча политикан начальник Абдул Рахман Пыжвак а иштта кхыбола афгански хьаший.

Советски оагIонгахьара бар новкъостий Н. А. Булганин, Г. К. Жуков Н. С. Хрушев, А. Н. Косыгин, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Первухин, Министрий Совета Председатела заместитель И. И. Кузьмин, СССР Лакхерча Совета Президиума Председатела заместителаш М. П. Тарасов, М. А. Ибрагимов, М. Д. Чубинидзе, СССР Лакхерча Совета Союза Совета Председатель П. П. Лобанов, СССР Лакхерча Совета Къамий Совета Председатела заместитель П. Т. Комаров, СССР Лакхерча Совета Президиума секретарь М. П. Георгадзе, РСФСР Министрий Совета Председатель М. А. Яснов, СССР Министраш, СССР-еи союзни республикайи Лакхерча Советий депутаташ, центральни ведомствайи учреждений кулгалхой, доазол дехьарча массехк мехкан СССР-ра посолаш, Советски Союза маршалаш, советски эскара адмиралаш, инаралаш, эпсараш Iилман, культуран деятелаш, общественностан викалаш, СССР Лакхерча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, иштта кхыйолча министерствай бехктокхамера болхлой.

Хьаьшашта юкъе бар СССР-е аккредитовать даьча дипломатически представительствай кертера бараш, посольствай болхлой, советски кхыча мехкийи журналисташ, ди лелабеччар викалаш.

ТIаэцар долаш лекхар Афганистана Паччахьа гимни Советски Союза Паччахьалкхен гимни.

Цун Возалга Афганистана паччахьа Мухаммед Захир Шахага ший къамаьлаца моаршал хьаттар СССР-а Лакхерча Совета Президиума Председатела К. Е. Ворошиловс.

Юха жоп луш къамаьл дир цун Возалас Мухаммед Захир шаха.

ТIаэцар долаш искусстван мастерий низашца йоккха концерт оттайир.

ТIаэцар чакхдаьлар дегачура доттагIали безами чIоагIа хилар хьагойташ.

Афганистана паччахь Мухьаммед Захир шах Москвера дIавахар

31 июле Iуйрийна москвичаша йIайха Iадика йийцар Афгански паччахьалкхенна керте латтача «ТУ-104» яхача самолетаца Ташкенте вахача Мухьаммед Захир шахаца. Афганистана паччахьалкхен кхыча деятелашца паччахьо массехк ди доаккхаргда Узбекестанеи Таджикистанеи. Афгански хьаший баха баьннад Баку, Украине, Белоруссе, Ленинграде.

Ши кIира хьалхагIа Афганистана викалаш советски столице баьхкача хана санна аэропортага долха Москвера наькъаш юха а хоздаь дар Афганистанеи Советски Союзеи паччахьалкхен байракхашца.

Паччахь накъа ваккха Внуковски аэродроме кхаьчар СССР ЛакIерча Совета Президиума Председатель К. Е. Ворошилов, новкъостий Н. А. Булганин, Г. К. Жуков, Н. С. Хрущев, А. Н. Косыгин, В. П. Мжаванадзе СССР Лакхерча Совета Президиума Председатела заместитель М. А. Ибрагимов, СССР Министрий Совета Председатела заместитель И. И. Кузьмин, РСФСР Министрий Совета Председатель М. А. Яснов, СССР Лакхерча Совета Союза Совета Председатель П. П. Лобанов, СССР Лакхерча Совета Къамий Совета Председатела заместитель П. Т. Комаров, СССР Лакхерча Совета Президиума секретарь М. П. Георгадзе, СССР министраш А. А. Громыко, В. П. Елютин, А. Г. Зверев, И. Г. Кабанов, М. Д. Ковригина, В. В. Мацкевич, Советски Союза маршалаш, В. Д. Соколовский И. Х. Баграмян авиацен Кертера маршал П. Ф. Жигарев, авиацен маршал К. А. Вершинин, эскара инарал И. А. Серов, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместителаш Н. С. Патоличеви, В. С. Семенови, Москван Къахьегамхой депутатий городской совета председатель Н. И. Бобровников СССР Лакхерча Совета Президиума СССР Министрий Совета, РСФСР Лакхерча Совета Президиума, дукхача министерствай бектокхамера болхлой, юкъарча организацейи бусулба наьха духовенствани викалаш. Москвана къахьегамхой викалаш.

Накъа воккхараштa юкъе ба — Москвера Афганистана посольстваца бараш, СССР Iеш бола дипломатически представительстван кертера бараш, посольствай болхлой, хIаьта иштта советски кхыча мехкашкареи журналисташ.

Iуйрийна 10 сахьат доалаш аэродроме кхаьчар Афгански паччахьалкхен кертера вар Цун Возал Мухьаммед Захир Шахи Премьер-Министра заместитель Афганистана кхыча мехкашцарча гIулакхий министри Цун Возале Сардар Мухьаммед Наим, лоаман гIулакхийи промышленностани министр Мухьаммед Юсуф, унагIцIено лораяра министра декхараш кхоачашдеш вола Абдул Захир, партфель йоаца Афганистана Министр Мирза Мухьаммед Яфтали, МИД юкъарча политически департамента начальник Абдул Рахман Пыжвак, инарал Закрия Тарзи, ковна Министерстван протокольни управленен начальник Мухьаммед Али, Афганистана МИД-а политически шоллагIча отдела начальник Атаулла Насер Зиаии паччахь накъа воаккхаш бола кхыбарши.

Сийлен оттадаьча хан начальнико денна рапорт хьаийца даьлча лекхар Афганистана Паччахьа гимнии Советски Союза Паччахьалкхен гимнии. Афганистана Паччахьо микрофона тIа а ваха къамаьл дир.

БОККХАЧА БЕЗАМЦА

ЯлхлагIча Дерригдунен фестивала город — Москва сакъердаш, гIозъяьнна латта массехк ди да. ХIама ца эшшаш дерригача дунен мехкий байракхаша хозъяьча цун улицашка Iуйран денз бийса тIехьа яхалца хьахоз доазол дехьарча дукхача меттай къамаьл, доттагIий санна москвичаш гонахьа а лелаш, сакъердаш ба доазол дехьара вай хьаший.

Культуран дворецашка, клубашка, паркашка вIаьшагIа етталу делегацеш. Селхан Iуйрана Ерригсоюзан юрта боахаман выставке гулбенна хилар Китаени Индонезени делегацей членаш. Шоай делегацен цIерах къонача индонезийцашка дегчура, вежарий моаршал хьаттар китайцех волча зIамгача саго У Сю-цина. — Китайи Индонезии — доттагIал дола мехкаш да,— аьлар цо.— Укх тIеххьарча шерашка, къаьстта Индонезен президент Сукарна Китае хьоашалгIа хинначул тIехьах, дIахо дегIадера из доттагIал. Тхона ховш да, Индонезен кагийча наха ший халкъаца цхьана ший къаман картамукъал бахьан Iалаьмате чIоагIа къовсам лоттабеш хинналпа. Шун къовсамо доккхача лоархIаме гIулакх дир Азени Африкани мехкий кортамукъал яккхарна болча болама.

Индонезен делегацен цIерах жоп луш дош аьлар Сударнато яхача, ший дешаца Китаен доккхача халкъа кагийча нахаца вIаьшагIкхетаро шоаш гIадбагар белгал а деш. Сударнатос Китаерча доттагIашта совгIата белар «Китаени Индонезени кагийча наьха доттагIал бахьан» аьнна йоазув а, Индонезен паччахьалкхен герба сурт а тIа долаш даьре кIувс.

Сакъердаме дар кхо бIаь гаргга саг а волаш, Великобританени Болгарени делегацей вIаьшагIа кхетар. ДоттагIален къамаьлаш цу сахьате доладелар. Англичаний мехкараше болгарций кагийча нахеи вIаьший къамаьлаш дир, къамаьл Iомадеча книжка новкъостал а деш. Шотландерча студенташа болгарски къоначa художникашца цхьана сурташ даьхар. Хьалхе а кийчъяь йоаца концерт оттайир болгарски мехкарашеи английски духовой оркестрои. Белгал даьнна хIама хилар фестивала кхоалагIча дийнахь шо-шоай профессешца вIаьшагIа кхета болабарах. Иштта цхьан тайпара говзал йола нах шойла говзал вIаьший эцаш хилар ловш ба дерригача мехкий кагий нахи мехкарийи. Селхан Iуйрина вIаьшагI кхийттар къона ахархой, фермераш, арендатораш, иштта шахтераш, цIекан а полиграфен а промышленноста болхлой. Фестивале доакъашхой цхьа тайпа говзал еза фотоезараш, кинодезараши, радиоезараши, авиамоделисташи вIаьшагIа кхетар доладелар.

Фестивалал хьалхах хьайиллача мехкашта юкъерча вIаьшагIа кхетара клубе сийлахьвоккхача чешски педагогика Ян Амос Каменскена хетаяь заседани хилар. Из вIаьшагI кхетар дар цу клубо фестивала деношка иштта вIаьшагIа кхета лерхIача дуккха долчарех цаI.

Йоккха программа оттае лерхI студенташа. Селхан шоай болх дIаболабаьб экономически, юртабоахаман, кинематографически лакхерча дешара заведеней студентай мехкашта юкъерча семенараша. Дунен дукхача мехкий викалаша дакъа а лоацаш йолча, цу семинараша шоашта хьалхашка оттаду машараи прогрессаи тIехьа лоаттабу бартцхьоагIо шеръяра декхар.

Фестивала программа юкъе долх дуккха спортивни говзалий ловзараш. Селхан столицен дуккхача стадионашка бейгача атлетий, теннистий, волейболистий, кхыболча спорт езарий а яхьаш йолаенний.

Фестиваль хуллаш хьахьокха йолаяь къамий художественни программаш столицен театрашка дIахо хьахьокхаш я. Шоай искусство хьахьекхар Китаен, Швецен, Чилен артисташа. Клубашка, культуран дворецашка, йилла яьча эстрадашка шовздкъа совх къамий а халкъий юкъара а концерташ хилар. Москвичаша а доазал дехьарча хьаьшаша а хестабора концерташ дика хьахьекхараш.

Сарахьа «Ударник» яхача кинотеатре доггIоздаьнна хьайийлар дунен мехкий фестиваль. Тайп-тайпарча мехкий 180 совх фильмаш хьахьокхаргъя фестивальни Москве.

Селханара ди кхы а лоархIаме хIама хиларца белгал даьлар. Берсеневски бердайистерча клубе кагийча нахьеи студентай дерригдунен I-ча фестивала 10 шу дазарна хетаяь юбилейни сайре хилар.

ХьажкIиш фуал йоаха машинаш

КИЕВ (ТАСС). ТIеххьарча ханалца хьажкIиш фуал дукхагI йолча хана кулгашца йоахаш хиннай. Цу гIулакха кийчъаь хинна кIа оардача моллагIа машинаша дукха хьажкIиш каг а йора, хIаьта дIае езача хьажкIаша тIа дарг доацаш фийгаш дукха а хулар. Кулгашца фуал йоахалга чIоагIа хала дар.

Украинера колхозаш заводашкара хьа ийе йолаеннай хьажкIиш фуал йоаха «Серп Молот» яхача завода специалисташа вIашагIъехка машинаш цхьан сменах цу машино 30 тонн хьажкIиш фуал йоах. Фийгаш доха ца деш томара тIера дика хьа доах цу машена барабана. Вокх механизмаша фуал яьха хьажкIиш цIен а еш галешка дIачуехк.

Из машин йолаю «ХТЗ-7», «У-2» яхача тракторий моторашца е цунна кхоачам боллаш низ болча кхы долча моторашца.

Сирийски республикан правительственни делегацен сийна Н. А. Булганинеи Н. С. Хрущевси оттадаь шу

29-ча июле СССР-а Министрий Совета Председатела Н. А. Булганинеи СССР-а Лакхерча Совета Президиума члена Н. С. Хрущевси Кремлевски Доккхача дворецe Сирийски Республикан Правительственни делегацен сийна шу оттадир.

Шу оттадаьча баьхка бар сирийски оагIонгахьара: паччахьалкхенна министра мохк тIемах лорабара министр а вола Халед Азем, юкъарлен балхий а коммуникацей а министр вола Фахэр Каяли, Генеральни штаба начальник вола генерал Тевфик Низамеддин, Генеральни штаба 3-ча отдела начальник вола полковник Амин Нефури Сирийски Республикан СССР-е посол вола Жамаль Е. Д. Фарра, Сирийски Республикан тIема атташе вола полковник Б. Котраш, хIаьта кхыбола Сирийски Республикан Правительственни делегаци накъа йоаха официальни нах а.

Советски оагIонгахьара шу оттадаьча хилар: СССР-а мохк тIемах лорабара министр вола Советски Союза Маршал Г. К. Жуков, СССР-а Министрий Совета Председатела заместитель вола И. И. Кузьмин. СССР-а Министрий Совета Паччахьалкхенн арахьарча экономически бувзамии комитета председатела заместитель вола П. В. Никитин, СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель вола В. С. Семёнов, доазол арахьа махбара министра заместитель вола П. И. Кумыкин, Советски Эскареи Эскара — Форда Флотеи Генеральни штаба начальник вола Советски Союза Маршал В. Д. Соколовский, СССР-а МИД Юххерча Малхбоален мехкий отдела заведующи вола Г. Т. Зайцев.

Шу чакхдаьлар къаьстта догбезаме а доттагIален а хьал тIа.

(ТАСС).

ЗIАМГА ШЕРАШ...

ЗIамга шераш, ховха шераш,
ДIаихад шо шоай ма та,
Бакъда, дег чу йоага цIераш
ДIайоврвгьяц-кха оаш йита.

Къона волаш цIий ца кхехкаш
Дог чудоаллар хулаш вац.
Дезаш долча хIамах къехкаш
Мала хур а сона хац.

Гаьнар безам дага-лувцаш,
ХIанз а са дего сакъерд.
Шийла шовда, баьца кIувсаш,
Хийл со ваьгIа сийна берд...

ХIаьта мо уж мерза денош
Са бIаргашта духьал латт.
Хийистера сийрда цIенош,
Седкъал хоза Аминат...

ЗIамга шераш, ховха шераш,
ДIаихад шо шоай ма та,
Бакъда, дег чу йоага цIераш
ДIайоврвгьяц-кха оаш йита.

Капитон ЧАХКИЕВ.

Дика деча балхашца толамаш доах

Колхозий, совхозий кхашка а, шоашта чуIе цIенош хьалдеш а шоай республика тоаеш ба Казахстанереи Киргизереи цIабаьхка нохчийи гIалгIайи

* *

Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара ма доагIа накъа дахара тIехьа

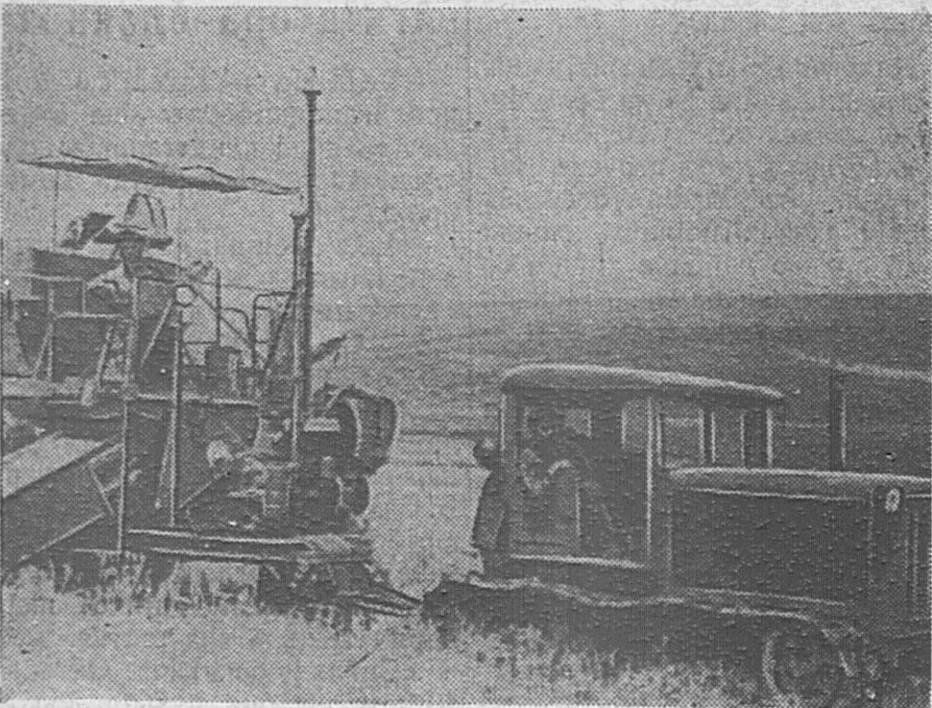
Тракторист Глухов Евгений (аьрдехьа) комбайнер Кобухаев Саьлангири. З. Даурбекова сурт.

Наьсарен района Ворошиловски совхоза Долакха-юртара отделенес планах 30 июле чуйица даккха оттадаь фийг бола ялаташ 19 июле чуйица даьхад.

ЦIабаьхка гIалгIай кIезга а болаш, отделене болхлой тоъадар. Комсомольски организацен секретарь новкъ. Каратаев С. керте а волаш Наьсарерча юртабоахаман техникумера практике баьхкача 4-ча курсерча студенташа новкъостал дир.

Фадиман, Торшхоева Салимат, Белакиев Орснакъа, кхы баьа. Уж цIабаьхкача хьалхарча деношкъ а, шоай баха Iохвошкара торонаш вIашьтIехьа яьнна йоацашехь, отделене болх бе болабелар.

Тайп-тайпара ханаш йола, тайп-тайпара говзалаш йоахка, тайп-тайпарча кхамех бола нах барт тайна цхьа дезал санна болх беш ба отделене. Ялат шоай ханнахьа чуийцад цар. ХIанз а да де дезаш иштта дола лоархIаме белхаш: доакхар

Комбайнер Джандаров Юсупа тракторист Джанаев Джамалдин. З. Даурбекова сурт.

кийчдар, йол хьаккхар, ча гулдар, силос йоллар.

Отделене кхыча участкашкачул тIехьах кийченнийчу [illegible] бацаш. Кхыча белхашта лоацца духьаленаш ергйоацаш.

Шоашка дIабенна моллагIа болх—аьрда ялат докъадар, цIендар, из дIахьа кегадар, пачхаьалкхенна дIадала дIадахьийта из тIадоттар, хьашкIништа оасар дар, силос йоллар, кхы дукхагI а кхоачаш еш, дика балхаш дир цар.

Дика балхаш ду шин бутт хьалхаш баьхкача Шолжа-ГIали тIарча юртабоахаман механизацен школен курсанташа—механизатораша. Царха трактористаш болча Е. Глухов, Кирсанов, кхы бараша а шоай нормаш 1,5—2-за тIех кхоачаш ю.

Ялаташ чуэцаш дика хьокхамаш даьхад комбайнерера Джандаров Юсупе а трактористера Джаниев Джамалдаси. 7 диннахь «РСМ-8» яхача комбайнацен «ДТ-54» яхача трактораца 186 гектар хьекхар цар. Комбайнера Кутухоев Саланг ире тракторист волча Е. Глуховца 7 диннахь 160 га ялат чуийцад, хIаьта Буряев Степана 158 га.

«Белорусь» яхача трактора тIа тракторист волча Кулбужев Кижбулата шин диннахьара норма 1,5—2-за кхоачаш ю.

Царха хIара вар шин машинашка дика хьож.

Болх дика барца отделене цIи хеза ба дукха ха йоацаш цIа баьхка бола Шоухалова

Тракторист Кулбужев Кажбулат. З. Даурбекова сурт.

шин ханнахьа царах силос йоллар чакхдаккха деза. Из болх беш ба отделенерча болхлошца цхьана Наьсарерча техникума студенташ.

Отделенен болхлой шоай хур де кийчча ба кхашкара белхаш ханнахьа йистте а даьха, Сийлахь боккхача Октябра 40 шу баха

З. ДАУРБЕКОВА. Фото а текст а.

* * *

КЕРДА ЦIЕНОШ ДЕЧА НАХА ДУ НОВКЪОСТАЛ

Сийлен Коммунистически партес, вай правительствос нохч-гIалгIай хила еза бокъо меттаоттарца, дукхха а нохчий а гIалгIай а шоай республике цIабаьхкарца, Нохч-ГIалгIай АССР партийни профсоюзни, комсомольски организацешта, предприятешта хьалхашка кхоачашде дезаш доккхий декхарш эттад.

Шоай даьй-мехка цIабаьхкача нохчашта, гIалгIашта Iаьдало шийна моморга чIоагIа новкъостал ду, царга цIенош дайта, уж паргIата баха гIерташ. Цхьабола кулгалхой шоаш де декхарийла болх гIо цу гIулакха деш бац.

Нохч-ГIалгIай цIенош деча а кийча цIенош эцача а наха Iаьдало оцудан ле аьнна арахийцад 110 миллион сом совх ахча, цу арахийцача ахчах цIенош деча а кийча дарш эцача а наха дIайийцад 50 миллион сом сов ахча.

Укх шерарча планах лаьрхIачул совх, шоай даьй мехка цIабаьхка дукха нохчийн, гIалгIайн ба. Царех цхьабараш Iаьдалгара ссуда а ийца, шоашта цIенош деш боахк, кастта тIадоагIаш Iа долга кхета а деш, цу тайпара дика цIенош хьалдарна болх беш а ба, кийча цIенош ийца бахаш а ба Назрановски Малгабекски районашка баха нах, Шолжа-ГIали тIа бахараш а.

Малгабекски районе Калинина цIерах йолча колхозера нов. Евлоев Исраил, Мержоев Султан, Мержоев Хусен, Кулигов А. Кулигов К. кхы цу колхозе баха нах а 30—35% цIенош хьалдаь баьннаб, иштта дика цIенош хьалдеш ба трест столовин подсобни хозяйстве болх беш бола беррига нохчий а гIалгIай а, царех дукхагI бараш 60% цIенош дь баьннаб. Цу тайпара кхы районашка а ба дикеи чехкеи цIенош хьалдеш боахкаш нах.

Бакъда, цхьабараш Iаьдалгара цIеношта ссуда хьа а ийца цIенош а кхы хIама а ца деш ахча харцахь дIаухийташ бараша леладу гIулакх бакъахьа дац. Цу тайпара ссуда Iаьдало дIахьожадаьча дIа ца а дохийташ, кхыча хIамашта из, ахча дIаухийташ ба Малгобекски районера нах, царна юкъе ба, детдома директор вола Арчаков М. Н. Цо хьайцад ссуда цIеношта 7.450 соми, етт эца 1.500 соми ахча, цIенош хьадеш а ийца а вац нов. Арчаков М. Н. Цу районерча Алански сельсовета секретарь волча Балхароевс М. Ю. хьайцад цIеношта ссуда 5.500 сом, хьалдаь а ийца а цIенош дац.

Иштта кхы дукха нах ба кхыча районашка а къаьстта Первомайски районе. Цига Орджоникидзе цIерах йолча колхоза бухгалтера Николаевс нахахьожадаь «1.100 сом ахча хьа а ийца шийна дитад, цул совх 8.500 сом ахча кхыча боахаман гIулакхашта дIа а дахийтад.

Масса районерча юртарча кулгалхошта ха деза ссуда дIамишта тела деза а хьанна дала деза а. ХIанз из гIулакх во лелаш да, ссуда хьаэцача хана хила еза комиссес енна справка, цIенош ярраиа хьалдаь даьннад, аьнна, тIехьагI мара ссуда дIадала бокъо яц юртарча кулгалхой. ДукхагI йолча районашка а юрташка а из порядок йоацаш я. Шоай даьй мехка цIабаьхкача нохчашеи гIалгIашеи шоай беррига низ тIабахийта цIенош сихагI йисте даха деза Iа хьатIа хачалехьа.

В. БОГАТЫРЕВ.

Доккхий толамаш

Казахстанера шоай даьй мехка цIабаьхка бола дукха гIалгIай кагий нах а мехкарий а чехкагI пайдана къахьегIерт.

Назрановски районерча Ворошиловски ялата совхоза ТIой-юртарча отделене, ССКП XX-ча съездо йорта боахама продукташ дукхагIа хьаяра дь соцамаш кхоачашдарна къовсам лоаттабеш Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революцен 40-шу дизара сийна социалистически ях шерра дIахьош, совхоза болхлошка керда толамаш дахкад, чехка кабола ялат чу а ийца, ханал хьалха паччахьалкхен ялаташ кийчдар план кхоачаш а яь.

Из паччахьалкхен декхар кхоачашдарна шоай беррига низ тIа а бахийта социалистически кхашка болх беш хилар комбайнер вола Олигов Эси Идрис, хьаттар тIа болх беш ялат цIендеш а паччахьалкхенна дIадала из кийчдеш а болча болхлошта юкъе къаьстта белгалбаьнна дика болх беш ба Олигова Ахьмада Золотхан, Дзаурова Джабраила Гала, Савченко Вера Никифоровна. Цар хIара денна шоай дийнахьара норма 200—230% кхоачашйо.

Шийн болх дика бовзаш а, шоашка хьокхамаш дика болхлошка болх байташ а ба хьатта заведующи вола 60 шерага кхаьча вола воккха саг Аушев Гинардкъа.

ДикагIа барашкара хьокхам а эцаш дика деча балхашца духьал гIорга вай сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарна. Керда толамаш доахаргда вай воаш деча балхаш тIа.

Я. ОСМИЕВ.

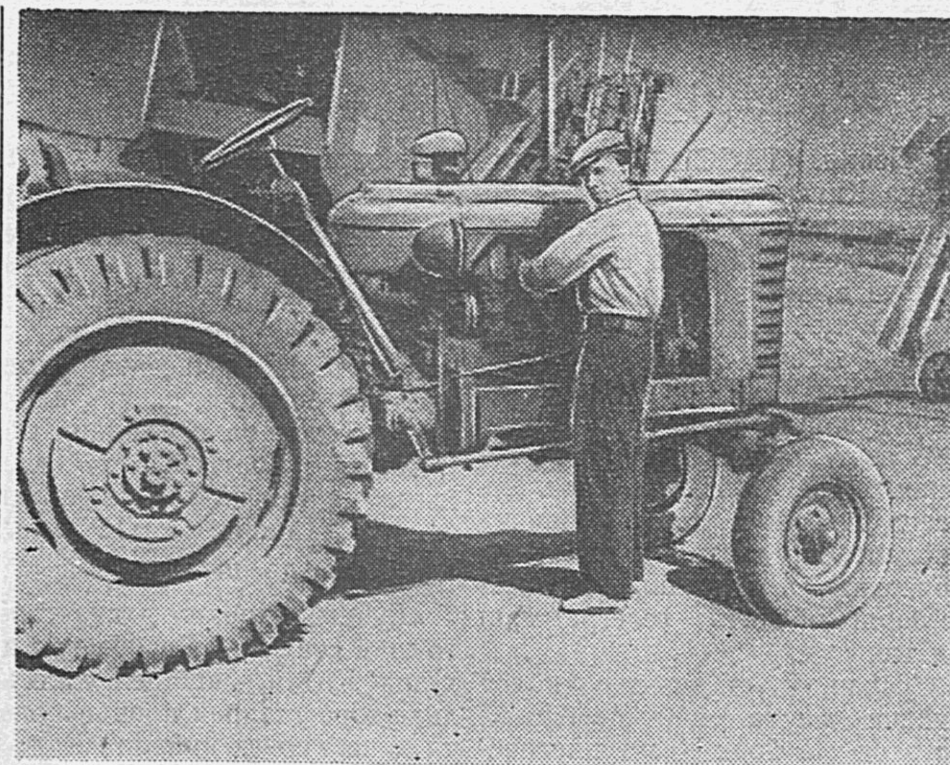
Хьокхаме къахьегамхо

Казахстане массехк шу даькхар Ибрагимов Вахас колхозе хьаьна болх а беш, юкъарча балхаца дакъа а лоацаш, моттигашкарча советий депутат а волаш.

Нохч-ГIалгIай АССР юха метта оттаячул тIехьагI шийн мехка цIа а вена, Шаьла районерча Калинина цIерах йолча колхозе вахар Ибрагимов. Беррича колхозникашта из везарах сомий бешамаш комсаш лелаеча бригада бригадира помощникал вахар из. Ше цу балха тIа вахача дийнахь дензи Ибрагимов Вахас кхычарна хьокхам хургболча тайпара дика бу болх, дика вIашагIбол бригадерча къахьегамхой болх. Цунгара хьокхам а эцаш, бальхаш дика деш ба из бригада членаш: Мусаржиева Макка, Абдулхаджиев Гака, Амутьян Григорий, иштта кхыбараш а. ХIара дена йолча балха норма шоззза тIехкхоачаш ю цар.

НАГАЕВ.

* *

«Назрановски» совхоза кхашка дийнахь а бус а ца соцаш балхаш леладу болхлоша, механизатораша. Сурта тIа вайна гу «Назрановски» совхоза Пхьеле-кьонгий юртарча отделене дика балхаш деш вола тракторист Горбаков Шабазгири.

Плиева И. сурт.

Нохчий наха юкъе культурно-кхетама болх лелабер

Ше Казахстанера Даьй-мехка ТIехьа-Мартан районе цIакхьачача хьалхарча деношка шийна дезаш дола наха юкъе

культурно-кхетама болх лелабара гIулакх кхьа а лаьца дIаволелар Махаев Ф. Вай къаман культура хьаьнярна дог раьза долаш бу цо ше нохчашта юкъе беш бола болх.

Эггара хьалха ТIехь-Мартанарча Дом культуре цо дерригача къамашта юкъера доттагIал чIоагIдалара хьакъехьа лекци ешаш гулвеннавар 200 совх саг.

Карагандински областе кхайтIа болх а беш сайрийна хьехача школе деша а вагIаш дIаболабир шийн къахьегама никъ белхах бIи ца кхьаш, дукхача хIамай зем болаш волча кIаьнка, Махаевс. ТIехьагI финансови техникуме заочно деша а вагIаш, шийн политически кхетам цахаддаш лакхбора цо. Iилман а политически а кхетам наха юкъе дIабоарржабара общественни член хилар из. ХIанз цIаввехачул тIехьагI, из гIулакх тесса ца дуташ дIавола а венна дукха лекцеш йийшар цо наха юкъе.

Махаева инициативах вIашагIъеллай художественни самодеятельноста кружок. 40 саг ва цу кружоке дIаязвенна. Партийни а комсомольски а организацей, советски органи кулгалхой декхарийла ба цу тайпара доладаьча гIулакха гIо де.

Кхыча районашкара комсомолцаша хьокхам эца мегаргба ТIехь-Мартанхошкара.

Б. ЧАХКИЕВ.

АХЬМАД ВЕДЗИЖЕВ

Бирса шераш

(Дувцар)

(ДIахододар).

— Веза а воккха а хинна вола. Даьла, хьай къахетамагI ма дахалахь тхо, гешт делахь тха даьштаноаноашта...

ЦIаьхха пулемета ювлар хезар. Бексолта кхетаданзар шийна хезар фу тата да.

Хадданза ювлаш йолча пулемета тата лерге эттар.

— Сесаг, хьажал кхийча,— аьлар Бексолта.— Цунна моттаделар хозаш дола тата кхийча латтача говро кач йоалла зIи хьайнах хьекхарах хулаш да.— ГIадамаш а дахкалахь говра. Хьайчура хIама кхоачаенна хургъя цун.

Сесаг ара яьнна минот ялланзар.

— Вада-дей!— аьнна сесагага даьнна цIогIа хезар Бексолтана. Къа теха пенаца хьал улла шийн шалта хьа а ийца, чухьарча баракъацца ше ма хиллар, ер ара иккхача, ежа уллача укхан сесага шозлагIа гебагIа Iотташ воаллар доккхача дегIагI вола казак.

Бексолта беттачура хьаьккха йоккха, кIей шалта шийна тIайоагIаш ейча, ше укхан сесага бахийта гебагIа хьабаккха цакхоавеш, лоацавеннача латтийсар казак.

Къхиттача шалта фоартага кхаччалца шин даькъе бекъабир казака корта.

Хиннар фуд ха кхензар Бексолта. ТIехьашкахьара техача топо из вожавир.

— Оарц дала!... Оарц дала!— яхаш детташ цIагIарч дар кхыча коашкара.

Дукха ха яланзар Пхьиле-кьонгий-юрта массанахь гIолла даькха оарц чакхдала.

Говрашца, гIаш а низ ма-бба чехка ухар юртахой оарцах. Бакъонца хиннар фуд ховш цхьаккха а вацар.

Тайп-тайпара герзаш дар оарцах ухаш хинначарга. Эрсий а, немецки а, австрийски а, турецки а, шоакъала а,— цхьаккха тайпара герз дацар укхаз доацаш. Цхьацца бараш духхьал шалташца а бар.

Къхаь оагIорахьара тIалаташ бар кIей казакаш Пхьиле-кьонгий юрта. Шолжа атагIен, БоргIа кашен оагIошкахьара а, боккхача новкъа а.

Юрта йистехьара, казакаша цIи теха масехк цIа доагаш дар.

Дукха ха ялалехь боккхача наькъагахьара юртах чубенна кIей казакаш аркхейсар даьннача оарцо. Юхатеха кIей казакаш Къарабулакски станицанеи, Пхьеле-кьонгий юртаи юкъерча шаьрача ара сангараш а, окопаш а яьха дIачоагIбелар. Цар ца хаддиташ топаш еттар юрта чу.

ТIаьхьагIо мара ханзар даьннача оарца Шолжа атагIа гIоллеи, БоргIа кашагахьареи кIей казакаш юрта тIалаташ хилар.

Даьннача оарца юкъе ханна воаккхах вар Хьадис. Цо гулбеннарех цхьа дакъа БоргIа кашагахьара тIалаташ болча моастагIашта духьали, ШоллагIа дола дакъа Шолжа атагIенгхьеи дахийтар. КъхоалагI долча даькъаца ераш юрта йистте дIачоатIбелар.

Малх дукха лакхбеннабацар БурокIалхьара а, Дошлакъа-юртара а, Наьсаркертера а, иштта кхыча юрташкара а оарц кхаьчача.

Юрта чубенна бола кIей казакаш юхатехар. КIейча казакий командовани кхийтар шоашта духьал баьнна низ юхатоха атта хург ца хиларах.

МоастагIчох духьал лата гулбеннача гIалгIай хьалхале лелаеш болчар гонахь ядача юрташка кхы тIа а оарц деха говра баьреш бахийтар.

ТIема юкъе човнаш хинна доарахой а, боабаьраш а юрта юкъе дIабахьийтар.

ГIалгIай чIсагIа саготдора Карабулакски станицера хьаетташ йолча йоккхийтопашеи, хIаьта машин новкъада гаргга кхаччалца хьа тIа а яьй гIалгIай позицешта юххера пулемет етташ йолча брановикеи.

Пхьиле-кьонгий юртарча кашмашта кIал берчу латташ масехк йоккха топ яр. Уж топаш яр дика дивизен хиннача инарала Файзулла-Мирзи тIема даькъангара Мальсагов Оарцхос хьаьхьа. Бакъда, йоккха топ тоха ховш саг вацар даьннача оарца юкъе.

Иштта, саготденна ераш болча ханна кхыча юртара даьннача оарца кхаьчар Оарцхо. Массава а цунгахь чIоагIа сатувсарца хьежар. Окхарна ховра Оарцхо тIема гIулакх дика довзаш вола Советски

Iаьдалгахьара къовсамхо волга.

— ГIалгIай, доха ма дохалаш, кIейча казакашта духьал майра латаргда вай!— аьлар шийна гонахьа болча Оарцхос.

Оарцхо кашмашта гонахь ягIача кIарцхалех йоккхах йола га а леха, хьайза цу тIа ваьлар. Гонахь бола нах ухо фу леладу цахош, цецбаьнна санна укхаьга хьежаш бар. Цхьан иттех минота раьгIар Оарцхо гаьна бухьв.

— Етташ йолчарех цхьа йоккха топ Карабулакски станицар хьажа ет... ХIа, чехка хьа да пхорч!...— аьлар Оарцхос юхе латташ волча цхьан зIамигача сагага.

Дукха ха яланзар Оарцхо йоккха топ кхосса. [illegible]

— Дала раьза хила хьона, дала цIи дахья хьа. Хьай даь воI малхилар ва хьо. Мискача наха дицлургдац тахан Iа шоаш хьалаьцаргда...

— Тахан укхо гойташ дола къонахчул дикдала йиш яц... Баркал хьона... Баркал!— яхаш цIогIа детташ бар юхе латтача боккхий наха.

Цар дувцачунга ладувгIа хьевар Оарцхо. Ер сихвенна шийн гIулакх деш вар. Кашмашта юххера техар Оарцхо йоккха топ. Генахь, укхаьга хьежаш дукхха а нах бар. [illegible]

— Кхийтар!... Кхийтар!...— аьнна цIогIа хьаьвар Оарцхо гаьн тIара [illegible] зIамигча сагага.— Кинаэ мимира чу дахаь!

Кхы йоалаш хазанзар Карабулакерча [illegible]

Цул тIехьа моастагIчун позицешта топ етта волавелар Оарцхо. Шийна моастагIчун эскар дукхах гулденна аьнна хетача кIейча казакий позицешта хьача иттех йоккха топ а кхесса, Оарцхос шийн йоккхий топаш, моастагIчо уж латта меттиг белгал яр хкераш, уж хьаьча метте дIаххийтар. Говра тIа а хейна шийна тIехьа [illegible] дIавоагIа бар Оарцхо.

БIарг хьалаккха батацар юрта йистехьара кIейча казакий брановик. [illegible]

Аккхар позицешта юкхе тIа а ийя цхьан иттех минота аккхарна пулемет а йитте, юха йодар брановик. [illegible]

Ше БоргIа кашага кхоачачаьхь а Оарцхо кхийтар латташ долча сурта.

— Чехка укхаз тIаоза йоккхий топаш!— аьнна аьлар Оарцхо шийна юхе латтача кегийча нахага,— сихо лелалаш, [illegible]

[illegible] браиовик юха позицешта тIа а йоагIаш, [illegible] йоккха топ техар Оарцхос. Из брановик гIалгIай позицешта 200—300 метр гаьна яр. Бакъда, Оарцхос шоллагIа техача йоккхача топо йохийр брановик.

Ди делкъел тIехьенга даьлар тIом латташ.

[illegible]

III.

Полковник Астахов [illegible]

[illegible]

отрядий да дезачох а, йоаккхий топашка дIахьажавала метте тоха еза аьле.

Бакъда укханна дага а дацар гIалгIашка йоаккхий топаш хургъя аьнна.

— Вий гIойла шо дуненчу кхелача денна!— аьнна гIалгIашта сардам баьккхар Астахове эггара хьалхара йоаккха топ Карабулакски станицана юкъе кхитча.

[illegible]

— Даьла... Даьла... фу хилар укханех— яхаш меллаша узамаш дора полковника. Из кхетамчура волаш латтар.

[illegible]

— Господин полковник... полковник, ой фу хилар укхаз...— яхаш Астаховна гонахь кхестар Остапчук.— О-о-о, Iиса пайхамар, фу дейра сона.

[illegible]

Делкъел тIаьхьагI кхетамчу веравелар полковник.

— Фуд хиннар!... Мичад вай кхелаз?— аьнна хьаттар Астаховс.

[illegible]

— Пхьарс?.. Фу хиннад?.. [illegible]

[illegible]

— ГIалгIашка йоаккхий топаш а гранаташ а я, господин полковник... [illegible]

[illegible]

Доазол дехьара

Китаян Халкъа-Мукъале яккхара эскара сийлен ди

Пекин. (ТАСС). Тахан ерригача Китае дездаш да Китаян Коммунистически партес кулгал а деш, сий дола тІема никъ баьча а, хІанз халкъа республикан доазонаш фийла лораден латтача а ший Халкъа-Мукъале яккхара эскара 30 шу дузаш дола ди.

Газеташа дукха дувц цу денах. Царна тІа язъю Сунь Ятсена цІерахча парке хиннача коталонах, дахар дага лувц, очеркаш, статьяш, дукха моаршал хетта телеграммаш язъю.

Тахан «Женьминьжибао» яхача газета ший передовой статья тІа йоах Коммунистически партес цахаддаш йоахо еш хилар Китаян Халкъа-Мукъалеяккхара эскарах вай ханара дизза эскар а хинна дІаэттар.

Ерригкитаян профсоюзий федерацен орган йолча «Гунженьжибао» яхача газето дІайха моаршал хетт ший халкъа эскарга.

«Берригача мехка болхлошеи гІулакхерчари — язду газето— лерхІ шох даьхен, китаян халкъа, болхлой класса доаккхал. Шо массаза тхона хьоккам болаш хургда. Оаха а дерригa дог раьза долаш, вай цхьоагІо чІоагІъеш тхой къаьгамца вай даьхен хатІа латтача, цун гІишлон хатІа хьалоаттадергда шо».

«Гуанминжибао» яхача газето ший статьян тІа белгал ду хІанз Китай машарен халкъа хьал-торо тоаярен новкъа йоадача хана, гервах кийчдь НОА-низаш хатІа латтача хана, Китаян Коммунистически партес кулгал а деш социализманга, кердача вахарга ше хьош болча наькъах дизза тешаш да Китаян халкъ. Цунна духьал бала могарг долаш бола низ бац.

Советски правительствос Чжоу Энь-лайна денна совгІат

Пекин. (ТАСС). Пекина Малхбузен аэродроме Китайски халкъа республикан Пачхьалкхен совета премьера Чжоу Энь-лайс Советски правительствос шийна денна совгІат — «Ил-14» яха самолет хьайицар. Самолет дІаелар советски правительствон цІерах КНР-ча СССР гІулакхий временни повереннан волча П. А. Абрасимовс.

Ше самолет дІаэцаш, Чжоу Энь-лайс: «Оаха лерхІ ер совгІат Советски Союзен Китаенчий доттагІален совгІат. Аз дех, хьогар, новкъост КНР-ча СССР-а гІулакхий временни повереннан, са баркал а, китайски халкъа баркал а Советски Союза пачхьалкхенга а, халкъага а, ССКП Централни Комитетага а, духьал шоашкара новкъосташка Н. А. Булганинга а, Н. С. Хрушевга а Іа дІададар».

Самолет дІалуш цига бар КНР-н гражданск авиацен управленен начальник Гуан Жень-нун, МИД-а канцелярен заведующи Юэ-цэнь, МИД протокольни отдела начальник Ван Чжо-жу, Советски Союза Пекинерча посольстван сотрудникаш.

Английски салтий хьаьрбаьннаб

АДН яхача агентствос хьахойтачох Люнебурга районе (Лохера Саксонни) укх тІехьарча бІь бетта цу тайпара 50 зуламаш даьлга ховш да. Массала, укх деношка Люнебурге английски салтийи цигара баха нахи вІашагІлетар, из дарах массехк саг чІоагІа човнаш яьа.

ДІадаха кІира йистедоалаш Хамельне английски пхе салтечу улица тІагІолла дІаводача немцечоа тІа а беттабенна цунна йиттар. Халарча хьал тІа волаш больнице вигар из.

Английски салтий кхы йолча группас цу дийнахь гІалан цхьан таверне латар вІашагІделлар, из долча хана таверпан даьна чІоагІа еттарца лазар а дир, больнице а вигар.

Цул хьалха менна-веха волча английски салтечо 54 шу даьннача кхалсагаййиттар.

Мюнхена цхьан ресторане мена вехача американцо цхьан немцечоа йиттар, чІоагІа човна еш.

Цига бахача наха дех хьарбаьннача зуламхоштa Іазап дар.

„Дейли уоркера“ гучавоаккх Черчилль

Лондон. (ТАСС). Лондоне баьхкача американски юристий сийна оттадаьча шуна ше къамал деш хьалха премьер-министр хинна волча Уинстон Черчилла вІашагІкхийттача къамий Организацен Уставага юха хьожалга могадеш вар.

Цо даьча къамаьло ма— гойттар, Черчилль раьза вацар ООН Генеральни Ассамблес латташ долча гІулакхашта а, хІаьта керттерча даькъе, кагийча пачхьалкхенаша империалистий планаш хьал ца лацара а. Черчилла геттара бакъахь хетац зІамигача пачхьалкхенашта хеташ долчар йоккхача пачхьалкхенашта ловш долчунна новкъарло еш хилар.

«Дейли уоркер» яхача газета ший редакционни статья тІа чІоагІа харцахьа лоархІ Черчилла даь из къамаьл. Нагахь Черчилл, язду газето ООН гІулакхашта бокъонца сагот деш валаре, цо хьадекхаргдар дерригача дунен тІарча адамех диалагІа долча дакъа — китайски къам — цу юкъе ца хиларах а. Из дара метта из ладкъаш вар Генеральни Ассамблее кагийча мехкий бокъо хиларах.

«Цо маІан лархІац мохк бокхха хиларах, цар империлизманца йолча юкъа-меттига мара» яхаш язду газето, хІаьта белгал а доаккх, Черчилла а цун американски доттагІаша а Генеральни Ассамблера шоай голосаш дукхах йолча хана, цар гІезига лодкъайора из организаци, бакъда кагий мехкаш империализманна ледкъа даьлча, цо цар чІоагІа саготтдир.

Малхбузехьарча Германе американски английски эскархоша шоашта хеттар леладу

Берлин. (ТАСС). Агентство АДН хьахойт Малхбузен Германе американски английски эскархоша леладеш дола гІулакхаш.

Швейнфурте (Бавари) цига бахача вор хІ сага американски салтий духьал а баьнна чІоагІа таІазар даьд етташ, царех кхоъ немце чІоагІа хала а больницe дІабигаб.

Баумхольдере (Рейнланд — Пфальц) шин американца 21 шу даьна немци йоІагІ кулгаш диттад.

Вуппертале кхаь американски салтечо улица тІа 30 шу даьннача немцечоа къиза йиттар.

Каст-каста английски американски эскархой такси шоферашта духьал бувл, уж бовхара гІулакха. Фрейзинте (Бавари) такси шофера волча Иоаганнуса Дицу дІавеннача полицега ше вовха гІерташ хинна американски ши салте.

Румынера ялат чудерзара балхаш

Бухарест. (ТАСС). Румынски Халкъа Республике шеррача фронтаца дІахьош да ялат нудерзора балхаш. Укх деношка дерригача 325 пачхьалкхен юрта боахамаша чакхдаьхад кІа а рожь а кхара балхаш. Уж культураш дІайийнача ах лаьттан дакъа тІара хьаькха ялат аьрда даьннад. Юкъерча хьисапца лаьрхІача хьара гектара тІара 19—21 центнер ялат даьннад.

Болгаре ялат чуэцарах

София. (ТАСС). Болгаре ялат чуэцар чакхдоалаш латт. Дерригача оахама тІа дийнача кІих, мукхах, рожах, кемах 96 процент хьакха даьннад. Укх шера болгарски къаьгамхой бургиг бола ялат соахкарчул 3—4 ди хьалха даьлар.

Дукхача къахьегама кооперативни, лаьтта леладеча боахамашка МТС-ка, ялат хьокха а хьокхаш аьрдар. Укх шера хьакха балар соахкарчул дикха хиннад.

Ливански газеташа дувц Англен Омана духьал еча агрессех лаьца

Бейрут. (ТАСС). Ливански газеташа хоам бу Оман имамата къовсама гІейттача тайпаша дІалацача районашка английски самолетий тІалатар дІахьош хиларах. ТІалатар а, гервашь деттар а юрташка дІадийха хьа тІа Іеш, инкалий караваннаш лелача наькъашка а дІахьош да. Сигалара бомбаш еттарца къовсам лоаттачар кара яха йола Изки яха крепость йохаяьй.

Газеташа хоам бу, английски самолеташа йохаяьчул тІехьа, къовсам лоаттачар из крепость йита хиларах.

ЧемалгІе яхача юрта

Наха чубаха гІишлонаш хьаьлъяра гІулакх дегІадоалдара хьакъехь ССКП Централни Комитетон СССР-а Министрий Советон баьча соцамо керда балха хьинар эйдаьд ХХ-ча съезда цІерах йолча колхоза хьаьгамхошта юкъе. Из колхоз йолча ЧемалгІе яхача юрта (Сунженски района) шоай мехка цІадена 70 гІалгІай цІа да. Цар массане а, хІаьта цар санна эрсаша а, нохчаша а чІоагІа могаба тІаийцар партеси правительствоси баь из соцам.

Наха чубаха цІеноч хьалхашка латта декхараш кхоачашдергда. ХІанз баха цІабаьхкача гІалгІашта хьалхашка латташ дукха гІулакхаш а балхаш да.

— Іа хьагІакхачалехь, — йоах гІалгІаша, — ялат а овошаш а ахча а Іалашде деза тха, хІаьта цул совх дика а хоза а цІеноч де а деза. Пачхьалкхено новкъостал а деш, къоьстхьастача наха шоай доалахьара цІеноч хьалделга лакхде деза, йоах, партес а правительствос а, — аьнна — йисте ваьлар ший къамаьл даь полеводчески бригада учетчик Корнев Мурад.

Шоай новкъосто даь къамаьл хьал а лоацаш, керда баха баьхкача наха колхоза правленес ду новкъостал дийцар Мальсагов Гилане, Хаорина Ахьмада, иштта кхыбараша а. ЦІа ма баьхкке а гІалгІашта колхоза правленес 40.000 сом ахчан ссуда делар, шоай цІеношта ремонт ейта 5.000 сом делар, доахан эца 12.000 сом делар.

Баха цІабаьхкача нахах дукха кхы болх баьккха хинна бола болх вІалла юкъах а ца буташ, шоай цІенна эшаш долча хІамаш деш: цІеноч, оташ, доахан лоаттаде моттигаш. ХьажкІишта, гидуаргашта гІулакхаш а деза ха хьаэттача шеш вола саг барттайна болаш бригада араваьлар. Лоацигча хана оасар даь яхаш 254 гектар гидуаргаш, гІулакх дир дика хьийкъача хьажкІашта.

Сийлен доска тІа хаддаьза дІатІаьх керда нах. Дикала хьебу укхаза южарий Марети Іайшети Баркинхоевар, Хачероева Наймут, Хаорина Минат, Терхоева Хьава, Колоева Лида, Терхоева ПатІамат, иштта кхыбараш а. Шоай балха нормаш тІеккхоачаш а еш, сийленца духьал болх уж сийлахь-бокхача Октябра 40 шу дизарна.

Колхозе цо беча балхага хьажжа баь ца Іеш, шийна хьалча цІеноч хьадела цо мишта леладу а хьожаш бу укхаза болхлочун мах.

Доахан доажаде лоам гІо шийга аьлча, раьза хинна вахар цига Баркинхоев Идрис. Цунна хІара бетта 50 трудодни лу.

Балхах къехкараш а ба тха колхозе нийслуш. Тракторни бригаде болхбе баьхкабар Хашакиев Къурейши Терхоев Григорийн. Шин ден болх а баь дІадийлха бахар уж. Колоев Султан а вера колхоза юкъе. Цунна цІеноч де дакъа а хьожадир, цІеноча эша хІама тІаяе говр-ворда а делар. Шийна цІеноч дешм воал из, цхьабакъда, колхозе 3 трудодни мара даьккхад. Иштта колхоза балхах къехкаш ба Мусаев Юсуп а, Амриев Оарснакъа а.

— Мекъалаш лелаечар хьаштдоацар леладу — йоах дийгІа болча колхозникаша.— Нохч-ГІалгІай республика юха метта оттаярна юстара ма латтий уж мекъалаш хьийкъараш.

Бакъда цар яхар.

Н. ДЕРБЕНЕВ.

Новкъост Сагайтов Іаза ший цІеноч хьалдеш воал (цІен наІарга ардакх бе йоллаш латт).

Плиева И. сурт.

Ишта хилар эхь да, нов. Цалоев

Назрановски райОНО заведующи волча нов. Гайтовнен Сурхотхарча юкъерча школа директор волча нов. Цалоевнен юкъе 27-ча июле укх тайпара къамаьл хилар:

Цалоев: Укх сахьате кулг Іоязде со отпуске вохийташ долча приказа.

Гайтов: Берий учет яьйий Іа?

Цалоев: Яьяц! Из е-м кхувргдар.

Гайтов: МалагІча беро малагІча классе дешаргда белгал а доаккхаш, классаш вІашагІеххкаьйий Іа?

Цалоев: Бераш мел-д а ца хайча, аз мишта йохк уж вІашагІ? фу дувц Іа!

Гайтов: МалагІа а масса а хьехархо кхы тІа эшаргва школанна хой хьона?

Цалоев: Со-м хьоца из дувца венаваці. Хьайна аз из болх бина бакъахьа хете укх сахьате приказ Іотоха со отпуске вохийташ. Аз тахан отпускех доагІа ахча хьайицача, кхоана хьай приказ хийца а хийца, со ца Іашд дІоттаргва балха... ТІаккха де кхувргдараш ма дий Іа дувцар-м.

Гайтов: Хьехархочоа тоам бац пачхьалкхен гІулакхаш тІехьашка а тетташ, ший гІулакхаш хьалха дахар. Уж аз дІааьнна, геттара сиха динза даргдоаца гІулакха шхьо даь вальча отпуска вохийтаргва...

Къамаьл цига кхаьчча Цалоев Тухана Виктор эгІаз а хьаьна законаш дувца эттар («хІана хац хьона сона ахча эшилга!»).

Цалоева дог-уйла ишта да: сона доагІар ІалІамате чехка хьада, согара дІадоагІар тІедакккха — из-м мичча хана а де кхувргда.

Ишта хилар эхь да, нов. Цалоев!

Къ. ДУДАРОВ.

Политико-кхетама балхах

Назрановски районерча Ворошиловски совхоза ТІоай-юртерча отделене юрта 10 километр гаьна уллаш аьрда ялаеш а пачхьалкхена дІателлаш а йоккха хьет я, ди а ди цига доахаш болхбеш 30 совх кагий нах а ба, болхлой чуІе а царна сакъердаме салаІа а 10—12 цІа а долаш йоккха культурни моттиг а я.

Цхьабакъда, кагийрхошта юкъе беш бола политико-кхетама болх геттара таро йоацаш бо латт укхаза. Цхьаккха тайпа деша книжка, ловза шашкаши шахматаши, цхьаккха тайпара лозунгаш, радио, ешаш лекцеш а йоацаш тхьайса мотиг яш цу селлара дукха нах болча моттигах.

ХІаьта чІоагІа тамаш ю кагийрхошта биззача бетта шоашта деша цхьа газет ца хилар. ХІама дуаш а салоІаш а Іоховша цхьа истоли, цхьа гІанди ца хиларахи.

Цу гІулакхашка хьажа а из болх тоабе а дехкарийла я совхоза дирекци, комсомольски, профсоюзни организацеш.

Агитатора блокнот

ССКП Нохч-ГІалгІай обкома пропагандаи агитацеи отдела арахийца пхийтталагІа йола «Агитатора Блокнота номер араяьннад.

«Наха ешарна, «аьнна корта, а болаш йолча материалех я «ГІирсаш хьалдечун ди» яха нов. С. Кравченкой статья. «Лаьттан рузкъа тахкархой мехка шерра мехкадаьтта доала моттигаш лурья вай» яха, партен обкома секретара Б. Сайко статья. ССКП обкома юртбоахаман отдела заведующе С. Парфеновс «Республикан юртбоахам ДІахо шербарна тІехьа» яха статья.

«Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизарна духьал долхача дакъе лу октябран революцен яьнна 40 шу дизарна гІа республикан хьахьегамхоша лелабеча къовсама карагІдаьннача болча бакъдарех дола гІулакхаш.

Пачхьалкхенашта юкъерча хьалах йолча теманна язьеш я «Американски демократен оамалах» Б. Вронскес язъяь статья.

РЕДКОЛЛЕГИ.

Лорий хьехам

Туберкулеза духьала къовсам лоаттабар—вай юкъара гІулакх да

Туберкулез — доаржденна дІа-юха дувла лазар да. Эггара дукхагІа туберкулез-дІа-юха даьржад хІанза къахьегамхошта эксплуатаци йолча моттигашка.

Капиталистически мехкашка къебарашта юкъе дукхагІ да туберкулез. ТІехнизкъала болх, во вахара хьалаш, тоьала да дуъа хІама, мах боаца медицински гІо ца хилар—керттера бахьанаш да цу мехкашка туберкулезь къечa наха етталуш бола шоа хилар.

Дерригa аьлча, капиталистически лоаттамо туберкулеза шерра никъ хьабиллаб.

Иштта, масала, США геттара хала хьалаш долаш ба, эггара зІамагІча адамий бокъонех баьха, неграш. Цудухьа царна юкъе туберкулезах леш бола нах дукхха-дукхагІа ба кІайбарел. Иштта хул Африке, филиппински гІайренаш тІа, Кердача Зеланде, кхы а капиталистий лоІамаш долча мехкашка.

ТІема тІеххьарча шерашка туберкулезах ца могаш хилар лакхденнад Европе дуккхача мехкашка — Франце, Итале, Малхбузехьарча Германе.

Хадданза тоалуш латтача наьха хьалаша; лакхуш латтача советски халкъа культурас, производстве къахьегам лораьбаро, дукхха медицински учрежденеш дегІаякаро, къаьстта туберкулеза дарба дерий говзал дегІаяро, вай кагийрхой физически кхебарга пачхьалкхено ухийтача ахчоа СССР-е туберкулеза цамогаш хилар, а цунах нах бовр а дукха лохдаьд.

Вайцига, Советски Союзе, туберкулеза духьал лоаттабеча къовсама башха система я, хІаьта цу къовсама Советски Пачхьалкхено хІара шера дукха ахча а хьоакхад. ХІара шера дукхагІа хул туберкулеза духьала йола учрежденеш — диспансераш, больницаш, санатореш бераш а бокккхибарашта а лаьрхІа.

Вай Коммунистически Партес, вай Правительствос йоккха къамий къахьегамхошта вахара хьалаш тоадара а, хІара шера дешархошта, болхлошта, гІуллакхебарашта лораш хьожабара а, наьха юкъа хІама хааржа тоадаьд.

Туберкулеза духьала толаме къовсам лоаттабарна чІоагІа лоархІаме да наха туберкулез довзийтар.

АттагІен чехкагІен ший моастагІ эшаве, из дика вовза веза. Туберкулез—чІоагІагІ вола моастагІ ва. Из лазар кхераме да цкъаза болагІ да гуш, лекъа, цІаьха гучадолаш хилар. Іилмано гойтачох, туберкулез — дарба дулургдола лазар да. Къаьстта, дарба низ болаш хул лазар ханнахь гучадаьча. Туберкулез хьалхагІа гуча мел доал а, дарба хьалхагІа мел доалалу а саг аттагІа верз. Цудухьа могаш ца хилар гучадаьлча, температура лакхъелча, ца могаш хиннар кхайкаеш хилча, бийсанна хьацар дувлаш хилча, тІехьа тоаллаш шийна лор хьажийта веза.

Рентгеновски зІанаращца, лабораторни анализашца, «Флюограф» яхача аппарата тоахкамашца цхьан сахьата 100 сага рентгенасурташ даха йиш я школашка, предприятешка, колхозашка, совхозашка, иштта кхы дІахо а. Цу меприятешта карагІдоалийт вІалла дегабуам ца бу туберкулеза формаш гучаяха шоаш унахцІена ба моттача наькъа а. Цо хьахокх эггара хьалхара туберкулеза белгалонаш йовзар а уж ханнахьа гучаяхар а хІаьта цун нийсса унахой а цун гонахьарча унахцІенача наьха а бокхонаши декхарши царга доаттадийтар а чІоагІа лоархІаме хилар.

ЛоархІаме лазарах лоравар мероприятеш я туберкулеза духьала маьхий деттар. СССР-е туберкулеза духьала ю вакцинаци (маьхий деттар) шерра еш я, гІалашка а юрташка а цхьатарра. Из зене ца хиларал а, берашта пайдане а я. Іилманца гучадаьннад, маьхий теха бераш маьхи ца хаза болчарел 3—4 кІезигагІа туберкулезах ца могаш хул. Нагахьа санна маьхий диттарча а бер ца могаш хуле, цунна дарба де аттагІа да. СССР-е маьхий деттар да дерригача кагий бераш, къаьстта, туберкулез долаш унахой болча дезалий бераш.

Іилманца гучадаьннад, туберкулезах лоравалара дегІ физкультурни спортаци чІоагІдар, къахьегам нийса лелабар, производстве, школашка, боахама санитарни хьал дика хилар, хІама даара режим нийса хилар, дукхагІа йолча хана кердача фега, маьлхах хилар чІоагІа лоархІаме болаш долга.

Къаьстта, боккха лоархІам болаш да дІа-хьа дувллача туберкулеза формах ца могаш хинна саг волча дезала гигиена боккхонаш нийса лелаяр. Иштта вола унахо туберкулез дІахьа кхуха хьаст ба. Цо пехкашкара йоккхача тІоадалца ухийт туберкулезни «гІажилгаш», цар туберкулез дІахьеш. Из оаташ, лазар дІахьа йиш я унахочун тІоадал йола дом феща пехкашка чубахача, унахочунна юкъара мотт-коьг, пхьегІа, кулгах кхьеа йовлакх, кхийола хІамаш а лелайича. Лазар дІа-юха далара гІо ду алкоголимо (хаддаза дукха мелларах хула лазар), гІаьле увзаро. Туберкулеза хІа йиш я моллагІча хана, берашта а, сана боккхий барашта а. Дуккхачарна хет, боккхий нах туберкулезах цамогаш ша хулуш санна. Из нийса даш. Туберкулез кхета йиш я мелла дукха боккхийча наха хинна тулбаш а. Дага лоаттаде деза ахархой баьха хилча, хьаккхахьа кхуха лазарех — ша ше тІехьалачуралар, хьакхъцца хьакхъ толачулар бекк, кхоаной мелал, дега даьшхов — лоархІалга.

Туберкулезах бераш боккхий нахах хьажаш тоалу. Берашта тІехьа гІо гуде, санитарни ясле, детсадаш, хьунагІашка цІаш, санаторе, лагІераш а ца школаш; цига шоай унахоцІе тоаю цар. Бакъда, цкъаза берех кхийттар туберкулеза хьалагІ йола форма хул; из форма кхераме а хул. ХІаьта а, ханнахь лазар гучадаьнна дале, массаза а цунна дарба дулургда. Дарба дарна чІоагІа лоархІаме да дас-нанас лора хьехам кхоачашбар — цу могаш долча бера ловзар, хІама даар, салаІар нийса леладар.

Медицински Іилма хІанз туберкулеза толаме дарба де йиш йолаш да. Керттера туберкулеза духьала къовсам лоаттабу учрежденеш — туберкулезни диспансер я. Цо шийна районе беррига туберкулеза болх лелабу — унахошта квалифицировани лорий гІо ду, туберкулезах лоравалара а, из ханнахь гучадаккхара а кулгал ду.

Туберкулезни диспансера керттерча декхарех да туберкулез дола унахой Советски законодательстваца хьежжа балха хьожабар, хала болх беш болчарна аттача балхага бахарна, царна керда говзал Іомаяра гІо дар.

СССР-е беш туберкулеза Іилма-тоахкама боккха болх ба. Іилманхоша, медицински болхлоша дуккхача юкъарлен наха цІена беча балхо Советски Правительствос, коммунистически партеси гІо а кулгал а деш туберкулез СССР-е хьалда дІададоккхар хинна до яц.

М. КОРОБОВ,
Нохч-ГІалгІай Республикански санитарни просвещене цІен керттера лор.

СФ01955. РЕДАКЦЕН АДРЕС: Шолжа-ГІала, Красни фронтовикий улица, № 23. Телефон 2-30-91.
11-ча августа 1918-ча шера цІерагІ йола типографи. Заказ № 5728.